

**УЛААНБААТАР ХОТЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ
ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ НИЙЛҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭ,
ЧИГ ХАНДЛАГЫГ ТОДОРХОЙЛОХ СУУРЬ
СУДАЛГАА ХИЙХ АРГАЧЛАЛ**

2023 он

АГУУЛГА

Судалгааны зорилт

Судалгааны арга зүй

Товчилсон үгийн жагсаалт

Тодорхойлолт

1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн байдал
2. Ажлын байрны захиалга, ажил зуучлал
3. Бүртгэлтэй ажил идэвхтэй хайгч иргэн
4. Ажил олгогчид, ажиллагчдын мэдээлэл
5. Ажиллагсдын бүтэц
6. Хөдөлмөрийн зах зээлийн ажиллах хүчний эрэлт
7. Ажиллах хүчний цомхотгол
8. Ажиллах хүчний хомсдол
9. Монгол улсад ажил эрхэлж буй гадаадын харьяат иргэн
10. Дүгнэлт
11. Санал, зөвлөмж
12. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалт
13. Хавсралт
14. Ашигласан материал

Судалгааны зорилт

Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн болон ирээдүйн ажлын байрны эрэлт, нийлүүлэлтийг үндэсний болон зорилтот бүлгийн түвшинд тодорхойлоход энэхүү судалгааны ажлын гол зорилго оршиж байна. Зорилтот бүлгийн түвшинд залуучууд, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүд болон алслагдсан дүүргүүдийн иргэдийг хамруулан авч үзсэн. Энэхүү судалгаагаар нийслэл хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг Монгол улсын нийт хөдөлмөрийн зах зээлтэй уялдуулан цогц байдлаар авч үзэж, эрэлт болон нийлүүлэлт хоорондын нийцгүй байдлыг тодорхойлсон. Судалгаанд макро эдийн засаг, хүн ам зүй, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт болон нийлүүлэлт, тэдгээрийн хоорондын нийцгүй байдлыг харуулах зорилгоор таван бүлэг үзүүлэлтийг ашигласан ба манай улсын холбогдох яам, агентлаг, статистикийн төв байгууллагын албан ёсны статистик (хоёрдогч) мэдээлэл, мөн бусад дотоод, гадаадын зарим байгууллагаас хийсэн судалгааны ажлын тайланг гол мэдээллийн эх сурвалж болгон ашигласан. Цуглуулсан мэдээллийг боловсруулах, нэгтгэх, илэрхийлэх болон судалгааны гол үзүүлэлтүүдийн бүтэц, динамик өөрчлөлт, үзүүлэлт хоорондын харилцан холбоо хамаарлыг тайлбарлах зорилгоор математик, статистикийн аргуудыг ашигласнаас гадна ОУХБ-аас гаргасан аргачлалд үндэслэн хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлт болон хоорондын нийцгүй байдлыг тодорхойлсон. Түүнчлэн эрэлт, нийлүүлэлтийн ирээдүйн чиг хандлагыг тодорхойлоход Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын судалгааны институтээс “Дунд ба урт хугацааны эрэлт, нийлүүлэлтийн таамаглал” судалгааны ажилд ашигласан арга зүйн тулгуурласан.

Судалгааны ажлын хязгаарлах нөхцөл. Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн харилцаа болон уг харилцаанд оролцогч маш олон талууд, тэдгээрийн тулгамдаж буй асуудлыг салбарын түвшний судалгаа, шинжилгээний маш олон ажлуудад өргөн цар хүрээтэй хөндөж ярьдаг бөгөөд бид энэхүү судалгааны ажлыг ҮСХ-ны албан ёсны статистик мэдээлэл, Яам, агентлагийн захиргааны мэдээлэл болон бусад дотоод, гадаадын байгууллагын хоёрдогч мэдээлэлд үндэслэн үндэсний болон зорилтот бүлгийн түвшинд хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн болон ирээдүйн ажлын байрны эрэлт, нийлүүлэлтийн чиг хандлага болон нийцгүй байдлыг тодорхойлсон.

Судалгааны ажлын онцлог, ялгаа. Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг цогц байдлаар авч үзсэн. Мөн эрэлт, нийлүүлэлтийн нийцгүй байдлыг тодорхойлсон нь өмнө хийсэн судалгааны ажлуудаас онцлог, ялгаатай болсон гэж үзэж байна.

Судалгаанд ашигласан нийтлэг арга

Цуглуулсан мэдээллийг боловсруулах, нэгтгэх, илэрхийлэх болон судалгааны гол үзүүлэлтүүдийн бүтэц, динамик өөрчлөлт, үзүүлэлт хоорондын харилцан холбоо хамаарлыг тайлбарлах зорилгоор дараах аргуудыг ашигласан. Үүнд:

- Хүснэгт, графикийн аргаар судалгааны гол үзүүлэлтүүдийн динамик өөрчлөлт, бүтцийн шилжилтийг илэрхийлж харуулсан бөгөөд тухайн үзүүлэлтийн ерөнхий төлөв байдлыг тайлбарлах зорилгоор хураангуй статистикийг тооцсон,
- Мөн эрэлт, нийлүүлэлтийн бүтэц болон цаг хугацааны хувьд гарч буй өөрчлөлтийг харуулах зорилгоор бүтцийн болон динамик шинжилгээг статистикийн аргын тусламжтай тооцоолсон.

Олон улсад түгээмэл ашигладаг хөдөлмөрийн зах зээлийн идэвхтэй болон идэвхгүй бодлого, мөн хөгжиж буй орнуудад амжилттай хэрэгжсэн болон хэрэгжиж буй бодлогын үндсэн төрлүүд манай орны хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарт ямар түвшинд байгааг тодорхойлох зорилгоор харьцуулсан шинжилгээг хийсэн. Мөн манай улсын төр засгаас зорилтот бүлгүүдэд чиглэсэн бодлого, хөтөлбөрийн үр нөлөө, цаашдын хөгжлийн бодлого, хөтөлбөрийг үнэлэх зорилгоор оролцогч талуудаас, тэр дундаа төрийн байгууллагын төлөөлөл болох ХНХЯ-ны холбогдох газар, агентлагийн дарга нар, мэргэжилтнээс бүрдсэн уулзалт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. Түүнчлэн зорилтот бүлэгт чиглэсэн хөгжлийн бодлого, хөтөлбөрүүд дэх хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлттэй холбоо (хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, ажилгүйдлийг бууруулах, эсвэл зорилтот бүлгүүдэд чиглэсэн гэх мэт)-той шалгуур үзүүлэлтүүд өнөөдөр бодит байдалд хир зэрэг биелж байгаа эсвэл биелсэн эсэхийг тодорхойлох зорилгоор GAP шинжилгээг хийсэн.

Олон улсад хөдөлмөрийн зах зээлийн нийлүүлэлтийг ажиллах хүч, түүний оролцооны түвшин гэсэн үзүүлэлтээр хэмжин тайлбарладаг (ILO&EU, 2016) бөгөөд энэ нийтлэг аргачлалын дагуу Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн нийлүүлэлтийг ажиллах хүч гэсэн үзүүлэлтээр авч үзэж, үндэсний болон зорилтот бүлгийн түвшинд, мөн нас, хүйс, болон боловсрол зэрэг шинж тэмдгээр задлан шинжилж, өнөөгийн байдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгсөн.

Товчилсон үгийн жагсаалт

ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХХҮЕГ	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
ААНБ	Аж ахуй нэгж, байгууллага
БРС	Бизнес регистрийн сан
ХАА	Хөдөө аж ахуй
ҮАМАТ	Үндэсний ажил мэргэжлийн ангилал ба тодорхойлолт
ХЗЗ	Хөдөлмөрийн зах зээл
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ISIC	Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааний салбар

Тодорхойлолт

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа

Зах зээлд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээ юм. Өөрөөр хэлбэл, үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд худалдах, солилцох эсвэл өөрийн хэрэглээндээ зориулан өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хамруулна. Харин өөрийн хэрэглээндээ зориулсан үйлчилгээ болон бусдын хэрэгцээнд зориулсан сайн дурын үйлчилгээг хамруулахгүй.

Хөдөлмөрийн насны хүн ам

15 ба түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна (заалт 15, 65, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүч

Тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм (заалт 11, 16, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоолЧ).

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам

Сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амаас боломжит ажиллах хүчин (тодорхойлолт 2.16.3)-ийг тодорхойлно. Мөн ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүч хоёрын нийлбэрээр өргөтгөсөн ажиллах хүч илэрхийлэгдэнэ (заалт 16,55, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-0).

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт

Хөдөлмөрийн нийлүүлэлт болон эрэлтийн зөрүү буюу хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ хангагдахгүй байхыг ойлгоно (заалт 40, 42 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Хөдөлмөр эрхлэлт

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм. Хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн ажлын хэлбэр нь ажиллах хүчний статистикийн хамрах хүрээг тогтооно (заалт 7Б, 11, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүчний эрэлт

Ажил олгогчид хэрэгцээтэй хөдөлмөрийн үйлчилгээний хэмжээг хэлнэ.

Аж ахуйн нэгж

Улсын бүртгэлд бүртгэгдэж, аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа компани, нөхөрлөл, хоршоо, төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар, тэдгээртэй адилтгах орлогын албан татвар төлөх үүрэг бүхий хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн эрхгүй этгээд болон үндсэн үйл ажиллагаа нь ашгийн бус боловч бараа борлуулах, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлж орлого олсон дотоод, гадаадын хуулийн этгээдий хэлнэ.

Ажлын байр

Ажлын байр гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан хийж гүйцэтгэх ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Тэгэхээр энэ үзүүлэлт нь зөвхөн ажиллагчид буюу хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээний ойлголт юм. Бусад ажлын хэлбэрийн хувьд ажлын үйл ажиллагаа гэж үзнэ (заалт 12.Б, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллагч

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн аль нэг статуст хамрагдаж буй иргэнийг хэлнэ. Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд сүүлийн долоо хоногт нэгээс дээш цагаар оролцсон бол ажиллагч гэж үзнэ.

Ажлын байран дээрх дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших

Тодорхой мэргэшил, мэргэжлийн үнэмлэх олгодог эсэхээс үл хамааран уламжлалт арга хэлбэрээр, албан болон албан бус хэлбэрээр ажлын 8 байран дээрээ туршлага, ур чадвараа дээшлүүлэхийг ойлгоно (заалт 33е, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажил олгогч

Ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор тогтмол хугацаанд нэг буюу түүнээс дээш хүнийг “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулдаг хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагч гэдэгт ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Ажил хайгч

Ажил хайгч гэж ажилгүй хүн эсвэл ажиллагч боловч ажлын нөхцөлөө сайжруулах, нэмэлт орлого олох зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн хүн юм.

Байнгын ажлын байр

Ажил олгогчийн заасан ажлын байранд, тогтоосон горимын дагуу түүнээс олгосон хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр, ажил олгогч, эсхүл түүний төлөөлөгчийн удирдлагын дор баталсан норм, үнэлгээ, сүлжээгээр цалин хөлс авч, ажлын өдөр, ээлжийн давтамжтайгаар гүйцэтгэх ажил үүргийг;

Байнгын ажилтан

Байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн тухай болон төрийн албаны тухай хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг;

Түр ажлын байр

Хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн болон иргэний хуулиар зохицуулагддаг тодорхой ажил, үйлчилгээг хөдөлмөрийн ба хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх гэрээг үйл ажиллагааны онцлогоос хамааран зургаан сар хүртэлх хугацаагаар байгуулж, тодорхой нэг ажил үүргийг гүйцэтгэснээр дуусгавар болдог, байнгын давтамжгүй, тохиолдлын шинж чанартай ажил үүрэг, албан тушаалыг;

Түр ажилтан

Хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн болон иргэний хуулиар зохицуулагддаг тодорхой ажил, үйлчилгээг хөдөлмөрийн ба хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх гэрээг үйл ажиллагааны онцлогоос хамааран зургаан сар хүртэлх хугацаагаар байгуулж, цалин хөлс, орлого олдог, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамаарах, татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг өөрөө бие даан хариуцаж төлдөг иргэнийг;

Улирлын ажлын байр

Улирлын чанартай байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг ажил,

үүрэг, албан тушаалыг;

Улирлын ажилтан

Улирлын чанартай байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг;

Шинэ ажлын байр

Шинэ ажлын байр гэж үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгох болон өргөтгөх замаар эдийн засгийн нэгж дэх албан ба албан бус салбарт шинээр бий болсон ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Харин ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн, тухайлбал ажиллагч тэтгэвэрт гарсны дараа орных нь хүнийг авах, эхийн чөлөөтэй байгаа хүний ажлын байран дээр хүн авч ажиллуулах, орон тоо шилжих, нэгтгэн зохион байгуулах зэрэг тохиолдлыг шинэ ажлын байранд тооцохгүй.

Бүртгэлтэй ажилгүй хүн

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн ажилгүй хүн юм.

Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн ойлголт

Төр чиг үүргээ хэрэгжүүлэх болон нийгмийн хэрэгцээг хангах зорилгоор төр өөрийн өмчөөр дангаараа байгуулсан хуулийн этгээдийг;

Гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай

Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу байгуулагдсан, өөрийн хөрөнгө нь 100 мянган америк доллар буюу түүнтэй тэнцэх төгрөгөөс дээш, түүний 25-аас доошгүй хувь нь гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувь хөрөнгөөс бүрдсэн аж ахуйн нэгжийг;

Мэргэжилтэй ажилтан

Тодорхой ажил эрхлэх, мэдлэг ба зохих ур чадварыг зориулалтын сургалтаар олж авсан, эсвэл эрх бүхий байгууллагаас баталгаажуулсан мэргэжилтэй хүнийг;

Өөрийн хүсэлтээр халагдсан

Хууль болон хөдөлмөрийн гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол ажилтан хөдөлмөрийн гэрээ цуцлах тухай өргөдлөө ажил олгогчид өгсөн өдрөөс хойш 30 хоног өнгөрмөгц ажлын байраа орхих эрхтэй, энэ тохиолдолд хөдөлмөрийн гэрээ цуцлагдсанд тооцно.

Хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн байдал

Үндэсний статистикийн хорооноос 2019 оноос эхлэн шинэ аргачлал, ойлголт тодорхойлолтын дагуу явуулж байна. Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчдын 2013 онд болсон 19-р бага хурлаар 1982 оны 13-р бага хурлаас баталсан аргачлал нь хөдөлмөрийн зах зээлийн бодит дүр зургийг төдийлөн илэрхийлж чадахгүй, хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогыг тодорхойлоход дутагдалтай байгааг онцолж, аргачлалыг шинэчлэх шийдвэр гаргасан юм. Тухайлбал, ажилгүйдлийн түвшин дангаараа ажиллах хүчний дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулж чадахгүй байгаа тул ихэнх орнуудын ажиллах хүч, ажилгүйдлийн түвшнийг тооцоход ашиглаж байгаа эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл, бүрэн бус ажил эрхлэлтийн үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлалыг шинэчлэхийг чухалчилсан. Маш хурдацтай өөрчлөгдөж буй хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлыг бодитоор харуулахын тулд бид олон улсын шинэ аргачлалыг өөрийн орны онцлогт тусган нэвтрүүлж, Үндэсний Статистикийн хорооны дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2019 оны А09/08 тоот хамтарсан тушаалаар "Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох шинэчилсэн аргачлал"-ыг батлан 2019 оны 1 дүгээр сараас эхлэн мөрдөж байна. Хөдөлмөрийн статистикийн аргачлалыг шинэчилснээр хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх илүү нарийвчилсан мэдээлэл, түүнчлэн хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулах статистикийн үзүүлэлтийг шинээр бий болгож, бодлого боловсруулагчдыг зохих мэдээллээр хангах юм. Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчдын 19-р бага хурлын "Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний дутуу ашиглалт"-ын талаарх тогтоолын дагуу хөдөлмөрийн статистикийн ойлголт, аргачлалд гарсан томоохон өөрчлөлтийг дурдвал:

- Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ажиллаж буй ажиллагчдын тодорхойлолт, үзүүлэлтийг сайжруулсан (Ингэснээр бусад төрлийн ажил, тухайлбал, өөрийн хэрэгцээнд зориулсан үйлдвэрлэл явуулж буй хүмүүс, цалингүй дадлагажигч ажилтан, сайн дурын ажилтан зэргийг ажиллагчдаас ялгах боломжтой болж байгаа юм).

- Хөдөлмөрийн насны хүн амыг 15 ба түүнээс дээш насаар тогтоосон.

- Ажиллагчдын үндсэн ажлын шалгуур нь хуучнаар хамгийн их цалин хөлс, орлого олдог ажил нь байсан бол шинэ аргачлалын дагуу цалин, орлогоос үл хамааран хамгийн их цаг зарцуулдаг ажлыг үндсэн ажил гэж тодорхойлсон.

- Ажилгүй хүний шалгуур шинэчлэгдэн, цалин хөлс, орлого олох ажилгүй, сүүлийн 30 хоногт ажил идэвхтэй хайсан болон тухайн 7 хоногтоо ажил хийхэд бэлэн байгаа гэсэн 3 шалгуурыг хангасан хүнийг хэлэх болсон. Өмнө нь "сүүлийн 2 шалгуурын аль нэгийг нь хангах" гэж авч үзэж байсан. Мөн насны дээд хязгааргүй болсон.

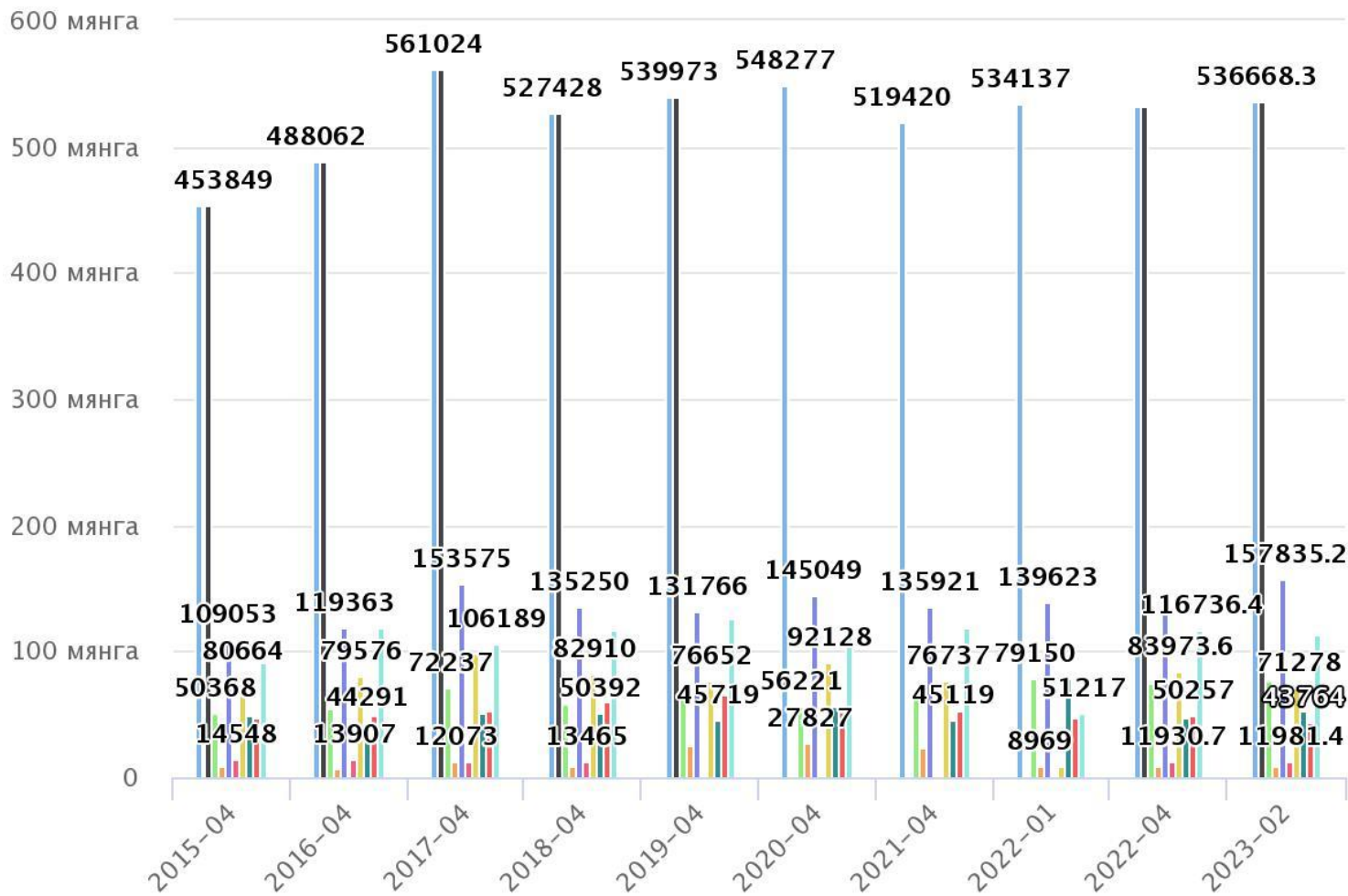
- Ажиллах хүчний дутуу ашиглалтыг хэмжих уламжлалт үзүүлэлт буюу ажилгүй хүн, ажилгүйдлийн түвшнээс илүү өргөн хүрээний хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, түүний түвшнүүд бүхий шинэ үзүүлэлтүүдийг бий болгосон.

ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

Ажиллах хүч

Үндэсний статистикийн хорооноос гаргаснаар 2023 оны 2 дугаар улирлын байдлаар Улаанбаатар хотын ажиллах хүч буюу 15-аас дээш настай ажил хөдөлмөр эрхлэх чадвартай иргэдийн тоо 536,668.3 иргэн буюу өмнөх оны мөн үеийнхээс 5,226.1 иргэнээр буюу 1%-иар өссөн байна.

Аймаг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020 - IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
Улаанбаатар	453,849	488,062	561,024	527,428	539,973	548,277	519,420	531,442.2	536,668.3
Хан-Уул	50,368	54,650	72,237	58,931	68,624	56,221	66,815	74,884.1	76,227.3
Багануур Багахангай	10,056	7,229	12,073	10,057	25,216	27,827	23,201	9,824.7	8,959.1
Баянзүрх	109,053	119,363	153,575	135,250	131,766	145,049	135,921	137,000.8	157,835.2
Налайх	14,548	13,907	13,503	13,465				11,930.7	11,981.4
Баянгол	80,664	79,576	98,075	82,910	76,652	92,128	76,737	83,973.6	71,278
Сүхбаатар	49,750	44,291	51,590	50,392	45,719	57,559	45,119	46,834.9	53,002.1
Чингэлтэй	48,147	49,987	53,782	59,720	65,291	53,447	52,438	50,257	43,764
Сонгинохайр хан	91,263	119,059	106,189	116,703	126,705	116,046	119,189	51,217	116,736.4

- Бүгд-Улаанбаатар-Бүгд
- Бүгд-Улаанбаатар-Бүгд
- Бүгд-Хан-Уул-Бүгд
- Бүгд-Багануур Багахангай-Бүгд
- Бүгд-Баянзүрх-Бүгд
- Бүгд-Налайх-Бүгд
- Бүгд-Баянгол-Бүгд
- Бүгд-Сүхбаатар-Бүгд
- Бүгд-Чингэлтэй-Бүгд
- Бүгд-Сонгинохайрхан-Бүгд

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
Бүгд	Тэтгэвэрт гарсан, өндөр настан	Улаанбаатар	Улс	107,140	137,366	157,894	137,613		162,471	178,130	186,700.1	195,021.3
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	1,415.6
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	392.4	0
			40-44	336	0	1,028	0		823	655	1,611.9	216.5
			45-49	2,389	3,907	2,386	384		1,339	1,825	1,311	1,066.1
			50-54	5,840	10,077	7,365	4,178		6,360	9,124	2,380.3	2,609.7
			55-59	27,451	30,783	25,225	29,437		31,345	41,895	30,375	26,380.9
			60-64	19,056	35,284	56,022	37,818		43,946	44,929	49,025.8	62,728
			65-69	27,385	24,725	27,647	21,675		31,781	38,978	45,564.2	38,553.7
			70+	24,682	32,590	38,221	44,121		46,879	40,725	56,039.5	62,050.8
	Өвчтэй	Улаанбаатар	Улс	4,010	9,113	10,39	11,065		17,230	14,477	19,730.	23,890.2

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
						6					2	
			15-19	0	0	0	0		0	1,147	0	0
			20-24	0	332	496	698		1,146	1,310	0	1,629.9
			25-29	0	310	893	2,086		1,222	0	1,114.2	1,281.6
			30-34	583	2,658	1,305	0		2,023	1,566	848.2	3,565.7
			35-39	977	1,217	2,197	610		1,295	490	2,503.3	3,168
			40-44	579	1,300	985	1,640		611	1,172	3,042.8	2,389.1
			45-49	608	2,775	1,852	1,520		4,541	2,750	6,177.9	1,258.9
			50-54	954	0	1,450	3,498		2,174	1,633	3,772.9	5,916
			55-59	309	521	1,218	1,013		3,607	3,268	2,270.9	3,824.8
			60-64	0	0	0	0		611	1,142	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	533.1
			70+	0	0	0	0		0	0	0	323.2
	Хөгжлийн бэрхшээлтэй	Улаанбаатар	Улс	29,919	28,099	30,555	27,116		30,297	24,596	16,239.2	20,331.3
			15-19	459	0	716	1,008		1,561	0	1,487.1	323.2
			20-24	304	2,852	2,635	669		0	657	0	1,948.6
			25-29	3,236	756	1,026	2,730		2,705	1,143	1,219.5	947.8

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			30-34	1,961	3,304	2,996	2,560		1,507	2,752	448.4	989.3
			35-39	4,248	3,481	4,939	1,859		2,933	3,877	1,097.4	1,740.5
			40-44	2,847	3,313	4,317	4,306		5,606	1,173	3,124.6	2,951
			45-49	3,316	5,430	3,479	4,035		3,926	2,970	655.5	2,870.4
			50-54	8,503	4,802	4,402	5,685		3,830	1,952	3,602.2	3,138.1
			55-59	4,156	2,830	6,046	3,184		5,726	7,069	3,241.4	3,660.9
			60-64	888	1,331	0	1,081		2,386	1,566	670.9	1,053.6
			65-69	0	0	0	0		118	655	563.9	707.8
			70+	0	0	0	0		0	783	128.3	0
	Жирэмсэн/хүүхэд асарсан	Улаанбаатар	Улс	63,027	74,072	73,295	79,666		92,336	79,478	73,385.7	74,860.5
			15-19	968	914	354	2,299		1,146	657	1,759.4	105.1
			20-24	9,437	11,100	6,784	5,503		10,177	6,219	6,603.6	7,839.2
			25-29	17,758	22,345	21,941	19,550		17,650	14,109	12,581.7	17,298.7
			30-34	17,268	20,340	20,222	22,402		29,898	29,759	24,098.8	18,928.2
			35-39	9,434	8,321	8,784	14,136		19,341	16,268	19,198.1	16,281.4
			40-44	5,177	7,087	10,07	8,429		10,046	8,327	5,766.7	9,379.8

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
						0						
			45-49	2,362	1,250	2,536	1,736		1,295	3,485	1,775.5	2,569.4
			50-54	345	2,041	2,244	5,282		1,735	655	1,601.8	2,049.1
			55-59	279	673	359	330		1,047	0	0	409.6
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Өвчтөн, өндөр настан асарсан	Улаанбаатар	Улс	1,601	9,726	3,564	5,340		18,468	13,416	8,028.3	14,646.2
			15-19	0	351	0	0		611	1,169	0	0
			20-24	0	1,639	312	830		0	0	719.9	573.8
			25-29	99	0	0	385		514	976	2,211.6	707.8
			30-34	0	444	0	0		3,315	0	983	1,680.7
			35-39	351	1,504	599	0		2,419	657	655	1,142.5
			40-44	711	1,066	0	0		4,761	2,145	107	3,805.2
			45-49	439	1,635	1,798	1,365		3,775	3,557	1,012.3	2,320.6
			50-54	0	851	539	2,759		2,558	3,474	1,211.6	2,149.8

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			55-59	0	1,517	0	0		514	1,440	563.9	2,049.1
			60-64	0	719	0	0		0	0	563.9	216.6
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	316	0		0	0	0	0
	Тухайн жилд цэргээс халагдсан	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		3,191	0	0	533.1
			15-19	0	0	0	0		1,339	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		1,852	0	0	533.1
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Тухайн жилд сургууль төгссөн	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		1,222	1,633	692.2	2,306.9
			15-19	0	0	0	0		611	486	128.3	573.8
			20-24	0	0	0	0		0	1,147	563.9	1,733.1
			25-29	0	0	0	0		611	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Шилжин суурьшсан	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		611	0	0	1,228.9
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	409.6
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		611	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	819.3
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Аав, ээж, гэр бүл, үр хүүхдээ дагаад нүүсэн	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		850	0	1,539.1	0
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		850	0	655	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	320.1	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	563.9	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Хүүхдээ сургуульд сургахаар	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		6,618	5,040	11,652.8	6,655
			15-19	0	0	0	0		611	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	320.1	1,427.8
			30-34	0	0	0	0		0	0	2,667.4	707.8
			35-39	0	0	0	0		611	1,141	2,398	1,117.4
			40-44	0	0	0	0		2,517	1,969	3,059.8	983.5
			45-49	0	0	0	0		2,269	1,930	2,887.3	1,885.4
			50-54	0	0	0	0		611	0	320.1	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	533.1
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Гадаадад амьдарч байгаад ирсэн	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		3,893	655	1,638.5	3,952.5
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	655.5	0
			30-34	0	0	0	0		1,507	0	327.5	1,031
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	409.6
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	790.4
			45-49	0	0	0	0		1,047	0	0	1,147.7
			50-54	0	0	0	0		1,339	655	655.5	573.8
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Засан хүмүүжүүлэх газраас суллагдсан	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		0	0	0	0
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Байгууллага татан буугдсан	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		1,534	3,907	0	105.1
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			20-24	0	0	0	0		0	490	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	105.1
			35-39	0	0	0	0		684	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	490	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	2,437	0	0
			50-54	0	0	0	0		850	490	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Цомхтогд орсон	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		850	1,967	1,867.1	323.2
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	563.9	0
			30-34	0	0	0	0		0	1,312	0	323.2
			35-39	0	0	0	0		0	655	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	647.6	0
			50-54	0	0	0	0		850	0	655.5	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Улирлын чанартай ажил хийдэг болохоор	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		8,023	7,571	6,484.6	6,784.7
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		1,658	657	563.9	533.1
			25-29	0	0	0	0		1,339	783	563.9	0
			30-34	0	0	0	0		0	1,169	0	924.3
			35-39	0	0	0	0		1,198	657	2,590.2	856.2
			40-44	0	0	0	0		0	1,310	0	1,147.7
			45-49	0	0	0	0		2,171	1,169	884.1	409.6
			50-54	0	0	0	0		0	657	434.5	2,339.9

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			55-59	0	0	0	0		1,657	1,169	884.1	573.8
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	563.9	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Мэргэжил, дадлага туршлага байхгүй	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		6,770	3,604	3,593.4	3,295.1
			15-19	0	0	0	0		1,339	0	0	105.1
			20-24	0	0	0	0		850	0	1,455.4	1,171.2
			25-29	0	0	0	0		1,339	0	320.1	105.1
			30-34	0	0	0	0		684	490	0	1,065.1
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	310.4
			40-44	0	0	0	0		1,434	657	499.4	0
			45-49	0	0	0	0		514	1,145	991	105.1
			50-54	0	0	0	0		0	1,312	0	433.1
			55-59	0	0	0	0		611	0	327.5	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		2,953	2,318	2,349	3,841.4
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		1,047	0	0	216.6
			25-29	0	0	0	0		0	0	563.9	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	310.4
			35-39	0	0	0	0		684	0	474	216.5
			40-44	0	0	0	0		0	1,145	563.9	0
			45-49	0	0	0	0		1,222	0	320.1	1,558
			50-54	0	0	0	0		0	516	427.1	1,540
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	657	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Ажил хайгаад олдохгүй байгаа	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		6,697	5,997	1,313.7	1,293.9

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		3,622	1,032	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	2,137	655.5	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		611	0	0	409.6
			40-44	0	0	0	0		0	0	107	0
			45-49	0	0	0	0		1,339	516	30.6	310.4
			50-54	0	0	0	0		514	1,656	392.4	0
			55-59	0	0	0	0		611	657	0	573.8
			60-64	0	0	0	0		0	0	128.3	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Байгалийн гамшиг, аюулт үзэгдэлд өртөж малгүй болсон (ган, зуд, үер, гал гм)	Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		0	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		0	0	0	0
			30-34	0	0	0	0		0	0	0	0
			35-39	0	0	0	0		0	0	0	0
			40-44	0	0	0	0		0	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	0	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
	Ажиллах сонирхолгүй байсан	Улаанбаатар	Улс	5,996	5,872	4,069	8,824		2,829	0	754.6	1,459.2
			15-19	549	0	0	649		0	0	0	0
			20-24	900	749	359	1,552		0	0	434.5	1,031
			25-29	751	768	1,170	1,063		850	0	0	0
			30-34	0	184	564	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
			35-39	1,006	417	0	651		0	0	320.1	0
			40-44	794	1,456	1,572	1,416		611	0	0	105.1
			45-49	317	413	404	0		1,368	0	0	0
			50-54	1,679	1,885	0	3,494		0	0	0	323.2
			55-59	0	0	0	0		0	0	0	0
			60-64	0	0	0	0		0	0	0	0
			65-69	0	0	0	0		0	0	0	0
			70+	0	0	0	0		0	0	0	0
Цалин бага учраас		Улаанбаатар	Улс	0	0	0	0		3,564	0	866.4	1,855.5
			15-19	0	0	0	0		0	0	0	0
			20-24	0	0	0	0		684	0	0	0
			25-29	0	0	0	0		1,047	0	0	707.8
			30-34	0	0	0	0		611	0	0	573.8
			35-39	0	0	0	0		611	0	474	573.8
			40-44	0	0	0	0		611	0	0	0
			45-49	0	0	0	0		0	0	392.4	0
			50-54	0	0	0	0		0	0	0	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
Үүсээд байгаа цар тахлын улмаас		55-59	0	0	0	0		0	0	0	0	
		60-64	0	0	0	0		0	0	0	0	
		65-69	0	0	0	0		0	0	0	0	
		70+	0	0	0	0		0	0	0	0	
	Улс	0	0	0	0		9,774	0	1,520.3	0		
		15-19	0	0	0	0		0	0	0	0	
		20-24	0	0	0	0		514	0	0	0	
		25-29	0	0	0	0		0	0	392.4	0	
		30-34	0	0	0	0		1,339	0	0	0	
		35-39	0	0	0	0		684	0	0	0	
		40-44	0	0	0	0		4,700	0	0	0	
		45-49	0	0	0	0		0	0	563.9	0	
		50-54	0	0	0	0		684	0	0	0	
55-59		0	0	0	0		1,853	0	563.9	0		
60-64		0	0	0	0		0	0	0	0		
65-69	0	0	0	0		0	0	0	0			

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
		70+	0	0	0	0			0	0	0	0
	Малчин	Улс	0	0	0	0			0	12,251	854.9	210.2
		15-19	0	0	0	0			0	0	0	0
		20-24	0	0	0	0			0	0	0	0
		25-29	0	0	0	0			0	0	0	0
		30-34	0	0	0	0			0	1,145	0	0
		35-39	0	0	0	0			0	2,410	107	105.1
		40-44	0	0	0	0			0	3,390	0	0
		45-49	0	0	0	0			0	2,943	0	105.1
		50-54	0	0	0	0			0	1,756	427.9	0
		55-59	0	0	0	0			0	608	320.1	0
		60-64	0	0	0	0			0	0	0	0
		65-69	0	0	0	0			0	0	0	0
		70+	0	0	0	0			0	0	0	0
	Бусад	Улс	59,922	75,528	75,450	43,556			3,885	12,963	8,829.4	3,338.2
		15-19	1,416	4,527	2,144	2,958			0	1,659	692.2	0
		20-24	8,178	9,503	7,283	6,669			1,222	2,975	2,231.8	0
		25-29	6,666	8,651	10,663	2,575			684	4,022	1,631.1	0

Статистик үзүүлэлт	Шалтг-аан	Аймаг	Насны бүлэг	2015-IV	2016-IV	2017-IV	2018-IV	2019-IV	2020-IV	2021-IV	2022-IV	2023-II
		30-34	5,809	6,849	7,598	2,671			684	1,826	1,127.9	0
		35-39	8,227	8,904	7,440	5,614			0	657	1,250	961.3
		40-44	7,107	14,195	11,863	5,774			0	0	563.9	707.8
		45-49	10,008	10,032	9,025	6,775			1,295	657	692.2	1,240.8
		50-54	8,955	9,299	13,845	7,529			0	1,169	640.2	0
		55-59	3,556	3,568	5,588	2,991			0	0	0	105.1
		60-64	0	0	0	0			0	0	0	323.2
		65-69	0	0	0	0			0	0	0	0
		70+	0	0	0	0			0	0	0	0

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх ажиллах хүчний хувь, хэмжээг харуулдаг. Сүүлийн 10 жилийн хугацаанд тус үзүүлэлт 2012 онд хамгийн өндөр буюу 63.5 хувь байсан бол 2022 оны байдлаар 58.6 хувь байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 1.7 пунктээр өссөн үзүүлэлт юм.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх ажиллах хүчний хувь, хэмжээг харуулдаг. Сүүлийн 10 жилийн хугацаанд тус үзүүлэлт 2012 онд хамгийн өндөр буюу 63.5 хувь байсан бол 2022 оны байдлаар 58.6 хувь байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 1.7 пунктээр өссөн үзүүлэлт юм.

Зураг 3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн зарим статистик үзүүлэлт, 2010-2022 он

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нь хөдөлмөрийн насны хүн амд эзлэх ажиллагчийн хувь, хэмжээг илэрхийлдэг бөгөөд сүүлийн 10 жилийн хувьд тус үзүүлэлт 2012 онд хамгийн өндөр буюу 58.3 хувь байсан. Энэ үзүүлэлт 2021 онд 52.3 хувь болон буурч, 2022 онд 54.7 хувь болж 2.4 пунктээр өсжээ.

Ажилгүйдлийн түвшин 2019 онд огцом нэмэгдэж 10.0 хувьд хүрч байсан ба 2020 онд 0.3 пунктээр буурсан бол 2021 онд өмнөх оны мөн үеэс 8.1 хувь болж өссөн бол 2022 оны

байдлаар 6.7 хувь болж 1.4 пунктээр буурчээ.

Улсын хэмжээнд ажиллах хүчин 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар өмнөх оны мөн үеэс өсөх бөгөөд энэ нь орон нутагт харилцан адилгүй байгааг зарим бүсүүдэд ажиллах хүчний хэмжээ буурснаас харж болно. Улаанбаатар хотод нийт ажиллах хүчний 44.8 хувь нь хамаарч байгаа нь өмнөх оноос өссөн үзүүлэлт юм

Бүс	Ажиллах хүч			Ажиллагчдын тоо			Ажилгүйдлийн түвшин		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Улсын дүн	1,250.6	1,225.4	1,265.2	1,162.9	1,125.6	1,180.5	7.0	8.1	6.7
Баруун	153.8	182.8	172.1	138.3	166.9	153.8	10.1	8.7	10.6
Хангай	248.5	240.4	249.6	232.2	220.2	230.2	6.5	8.4	7.8
Төв	199.5	187.6	183.7	186.0	169.1	173.2	6.8	9.9	5.7
Зүүн	96.7	97.7	93.0	89.0	93.6	88.5	8.0	4.3	4.8
Улаанбаатар	552.1	516.9	566.7	517.4	475.8	534.7	6.3	8.0	5.7

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

2022 оны төгсгөлөөр ажиллагчид 1180.5 мянга бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 3.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Ажиллагчдын 534.7 мянга нь Улаанбаатарт хотод харьяалалтай бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 12.4 хувиар өссөн үзүүлэлт

Ажил олгогчид

ҮСХ-ны мэдээгээр 2021 оны IV улирлын байдлаар 81.5 мянган ААНБ идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байсан нь өмнөх оны мөн үеэс 6.8 хувиар, 2022 оны IV улирлын байдлаар 86.4 мянга болж өмнөх оноос 5.9 хувиар тус тус өсжээ. Өөрөөр хэлбэл сүүлийн 3 жил дараалан өссөн үзүүлэлт болж байна.

Энэ өсөлт тэвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, мэдээлэл, холбоо, бөөний болон жижиглэн худалдаа, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбаруудад түлхүү хамаарч байна. Харин үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам, боловсрол, уул уурхай, олборлолтын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй ажил олгогчдын тоо буурсан байна.

Хүснэгт 2. Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	2020-1У		2021-1У		2022-1У	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	2.9	3.7	2.7	3.4	2.9	3.4
Уул уурхай, олборлолт	1.0	1.3	0.9	1.2	0.9	1.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	5.2	6.8	5.4	6.6	6.0	6.9
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.3
Барилга	6.3	8.2	6.7	8.2	7.2	8.4
Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	28.1	36.8	29.7	36.4	33.0	38.2
Тээвэр ба агуулахын үйл	2.1	2.8	2.5	3.0	2.8	3.3
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.2	2.9	2.3	2.8	2.5	2.9
Мэдээлэл, холбоо	1.9	2.5	2.2	2.7	2.5	2.9
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.9	2.5	1.8	2.3	1.9	2.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1.2	1.5	1.1	1.4	1.2	1.3
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.7	6.1	5.0	6.2	5.5	6.4
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.9	3.9	3.3	4.0	3.7	4.3
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	1.6	2.1	1.7	2.0	1.7	2.0
Боловсрол	3.4	4.5	3.8	4.6	3.6	4.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	2.4	3.2	2.4	3.0	2.5	2.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1.0	1.3	1.0	1.3	1.0	1.1
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	7.0	9.2	8.5	10.5	6.8	7.9
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа; өрх	-	-	-	-	-	-
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Нийт	76.3	100	81.5	100	86.4	100

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ыг /2022 оны IV улирал/ эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар нь авч үзвэл 36.4 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 10.5 хувь нь үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарт 8.2 хувь нь барилга, 6.6 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 6.2 хувь нь мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарт, 4.6 хувь нь боловсролын салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна.

Ажиллагчдын хувьд 2021 оны эцсийн байдлаар өмнөх оноос 3.2 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байсан бол 2022 оны эцсийн байдлаар 4.9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 3. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	2020		2021		2022	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	276.5	23.8	291.7	25.9	294.0	24.9
Уул уурхай, олборлолт	51.6	4.4	56.0	5.0	60.3	5.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	89.7	7.7	84.6	7.5	112.7	9.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	14.4	1.2	18.5	1.6	22.0	1.9
Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	8.3	0.7	7.7	0.7	6.8	0.6
Барилга	77.3	6.6	82.2	7.3	77.5	6.6
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	166.6	14.3	149.2	13.3	146.2	12.4
Гээвэр ба агуулахын үйл	66.5	5.7	57.9	5.1	68.2	5.8
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	30.0	2.6	37.6	3.3	32.0	2.7
Мэдээлэл, холбоо	18.8	1.6	15.9	1.4	19.2	1.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	29.4	2.5	26.7	2.4	22.6	1.9
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	3.4	0.3	2.0	0.2	2.5	0.2
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	11.6	1.0	11.9	1.1	15.1	1.3
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	18.1	1.6	17.7	1.6	13.9	1.2
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	83.4	7.2	85.6	7.6	82.1	7.0
Боловсрол	110.7	9.5	99.1	8.8	104.4	8.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	60.2	5.2	46.8	4.2	49.7	4.2

Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам	10.8	0.9	7.8	0.7	14.1	1.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	29.8	2.6	24.3	2.2	34.2	2.9
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	3.3	0.3	2.1	0.2	1.0	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2.6	0.2	0.4	0.0	2.0	0.2
Нийт	1,162.9	100	1,125.6	100	1,180.5	100

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам, боловсруулах үйлдвэрлэл, мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа, мэдээлэл, холбооны салбаруудын ажиллагчдын өсөлт улсын хэмжээнд ажиллагчдын тоо өсөхөд голлон нөлөөлжээ.

Хэдийгээр улсын хэмжээнд ажиллагчдын хэмжээ өссөн ч салбаруудад харилцан адилгүй бөгөөд удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, байр, сууц, нийтийн хоолны үйлчилгээ, усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа, барилгын салбарын ажиллагчдын тоо буурчээ.

1.1. БҮРТГЭЛТЭЙ АЖИЛГҮЙ ИРГЭН

2022 онд Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын мэдээллийн санд 14.0 мянган ажилгүй иргэн бүртгүүлсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 25.0 хувиар буурсан байна.

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 29.5 хувь нь Улаанбаатар хотод, 26.3 хувь нь Хангайн, 21.1 хувь нь Баруун, 9.8 хувь нь Төвийн, 13.2 хувь нь Зүүн бүсэд харьяалагдаж байна.

Боловсролын түвшнээр харуулбал 26.2 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд, 53.5 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой ажиллагчид бөгөөд нийт ажиллагчдын 79.7 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 4. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн, боловсролын түвшин, бүсээр, 2022 он

Байршил	Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Гусгай мэргэжлийн дунд	Дипломын болон бакалаврын дээд	Магистр, доктор	Нийт
Баруун	0.1	0.1	0.2	1.4	0.2	0.1	0.8	0.0	3.0
Хангай	0.0	0.1	0.3	2.1	0.2	0.1	0.8	0.0	3.7
Төв	0.0	0.0	0.1	0.8	0.1	0.1	0.3	0.0	1.4
Зүүн	0.0	0.0	0.1	1.1	0.1	0.1	0.3	0.0	1.8
Улаанбаатар	0.0	0.0	0.1	2.2	0.2	0.2	1.3	0.1	4.1
Нийт	0.2	0.3	0.8	7.5	0.8	0.6	3.7	0.1	14.0

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийг насны бүлгээр авч үзэхэд 15.2 хувь нь 15- 24, 36.5 хувь нь буюу хамгийн их нь 25-34, 27.6 хувь нь 35-44, 5.3 хувь нь 55-аас дээш насныхан байна.

Улаанбаатар хотод байршилтай бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 40.1 хувь нь 25-34 насныхан бол бүсүүдэд энэ үзүүлэлт 30-аас дээш хувийг бүрдүүлж байна.

АЖИЛ ХАЙГЧ БОЛОН БҮРТГЭЛТЭЙ АЖИЛГҮЙ ИРГЭН Ажил хайгч: 2023 оны 01 дүгээр сарын байдлаар дүүргүүдийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсүүдэд ажил идэвхтэй хайж буй ажил хайгч иргэдийн тоо 1438 болж өмнөх сараас 53 пунктээр буурсан ба өмнөх оны мөн үеэс 74 пунктээр буурсан байна. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэд: 2023 оны 01 дүгээр сарын байдлаар дүүргүүдийн

№	Аймаг, бүсээр	Ажил хайгч	Үүнээс эмэгтэй	Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн	Үүнээс эмэгтэй
1	Улаанбаатар	1438	780	995	530
2	Хан-Уул	144	61	128	53
3	Багануур	40	22	33	16
4	Баянзүрх	197	114	149	93
5	Налайх	23	9	15	4
6	Баянгол	100	59	56	35
7	Сүхбаатар	147	89	111	63
8	Чингэлтэй	235	130	185	97
9	Багахангай	141	74	74	41
10	Сонгинохайрхан	411	222	244	128

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

I. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Үндэсний статистикийн хорооны 2023 оны I дүгээр улирлын байдлаар Монгол Улсад 15 ба түүнээс дээш хөдөлмөрийн насны 2,106.6 мянган хүн байгаагийн 1,190.1 мянга нь ажиллах хүч, 916.5 мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна.

Хүснэгт 1: Хөдөлмөрийн зах зээлийн үндсэн үзүүлэлт¹

Үзүүлэлт	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 /1-р улирал/
15 ба түүнээс дээш насны хүн ам /мян.хүн/	2,220.4	2,226.5	2,106.0	2,128.1	2,152.1	2,159.6	2,106.6
Ажиллах хүч /мян.хүн/	1,357.4	1,358.6	1,273.9	1,250.6	1,225.4	1,265.2	1,190.1
Ажиллагчид /мян.хүн/	1,238.4	1,253.0	1,146.1	1,162.9	1,125.6	1,180.4	1,111.3
Ажилгүй иргэд /мян.хүн/	119	105.6	127.7	87.7	99.8	84.7	78.8
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам /мян.хүн/	863	867.9	832.1	877.5	926.7	894.3	916.5
Ажил хайгч иргэний тоо /мян.хүн/	37.1	36.2	37	30	28	21.2	17.9
Бүртгэлтэй ажилгүй иргэд /мян.хүн/	25.5	25	20.7	18.1	18.6	13.9	10.5
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин /хувь/	61.1	61	60.5	58.8	58.3	58.6	56.5

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин /хувь/	55.8	56.3	54.4	54.6	53.6	54.7	52.8
Ажилгүйдлийн түвшин /хувь/	8.8	7.8	7.8	7	8.1	6.7	6.6
Ядуурлын түвшин /хувь/	-	28.4	-	27.8	-	-	-
Ажлын байрны захиалгын тоо	62,574	64,478	71124	58,022	51,034	55,211	8,308
Ажилд зуучлагдсан иргэний тоо	45,683	43,105	44059	33,006	29,929	32,290	3,560
Шинэ ажлын байранд орсон иргэний тоо	27,284	27,146	33,325	31,800	28,390	27,390	1,751
Гадаадад ажиллах хүч илгээх үйлчилгээ авсан иргэний тоо	36,574	58,078	92,517	30,498	49,449	35,769	5,313
Хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлөөр ажиллаж буй гадаадын ажиллах хүч, мэргэжилтний тоо	4,703	4,502	4,601	5,058	4,039	3,943	7,504
БНСУ-д ажиллахаар хил нэвтэрсэн иргэдийн тоо	1,058	784	633	63	176	863	244
Япон Улсад ажиллахаар хил нэвтэрсэн иргэдийн тоо	-	-	-	-	12	94	36

Хүснэгт 2: Ажиллагчид²

№	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 оны 1-р улирал
1	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	356,423	334,101	290,160	276,455	277,783	293,974	300,880
2	Уул уурхай, олборлолт	52,017	57,687	57,923	51,575	56,226	60,342	63,778
3	Боловсруулах үйлдвэрлэл	93,062	100,805	90,378	89,722	81,630	112,665	90,843
4	Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	17,458	16,307	19,348	14,380	16,775	22,040	19,635
5	Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	4,864	6,869	10,786	8,314	5,894	6,835	8,257
6	Барилга	70,604	76,596	68,847	77,279	80,866	77,527	56,030
7	Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	204,474	211,187	160,405	166,590	143,466	146,236	141,036
8	Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	72,702	73,567	61,123	66,541	67,193	68,175	49,991
9	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	36,449	37,484	36,280	29,991	34,537	32,019	30,407
10	Мэдээлэл, холбоо	14,490	14,089	13,019	18,830	18,956	19,155	17,260
11	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	24,120	25,689	24,257	29,355	29,158	22,570	19,090
12	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	379	770	1,154	3,411	2,580	2,472	2,284
13	Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	12,743	14,608	18,031	11,612	17,152	15,132	17,968
14	Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл	20,832	18,185	20,163	18,050	12,960	13,930	15,880
15	Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	82,236	76,197	85,965	83,369	90,422	82,129	84,234
16	Боловсрол	98,876	98,738	96,108	110,735	111,299	104,397	111,086

17	Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	39,973	49,462	44,376	60,189	47,133	49,659	47,077
18	Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам	10,104	13,835	17,999	10,812	6,350	14,114	7,198
19	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	22,728	23,364	24,547	29,752	24,096	34,180	25,892
20	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	2,294	1,226	3,275	3,292	2,635	951	986.7
21	Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	1,505	2,256	2,014	2,641	-	1,974	1,446
Бүгд		1,238,333	1,253,023	1,146,161	1,162,912	1,127,111	1,180,474	1,111,258

22	Ажиллах сонирхолгүй байсан	2337	653	1684	4910	3054	1855	13518.8	10018.9	3499.9
23	Цалин бага учраас	1550	426	1125	2500	1402	1098	1852.2	1529	323.2
24	Малчин	13401	7483	5918	19920	12127	7793	23275.9	13213.7	10062.2
25	Цар тахлын улмаас	14095	7415	6680	4730	2570	2160	1564.2	1154.6	409.6
26	Бусад	15679	10092	5587	11796	6676	5120	7758.8	4193	3565.7
27	Гэрийн ажилтай							1157.8	338.5	819.3

II. АЖИЛ ХАЙГЧ БОЛОН БҮРТГЭЛТЭЙ АЖИЛГҮЙ ИРГЭН

Ажил хайгч: 2023 оны 4 дүгээр сарын байдлаар аймаг, дүүргүүдийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсүүдэд ажил идэвхтэй хайж буй ажил хайгч иргэдийн тоо **17989** болж өмнөх сараас 3743 хүнээр буюу 20.8 пунктээр өссөн ба өмнөх оны мөн үеэс **6389** хүнээр буюу 26.2 пунктээр буурсан байна.

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэд: 2023 оны 4 дүгээр сарын байдлаар аймаг, дүүргүүдийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсүүдэд бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн тоо **10508** болж өмнөх сараас 1439 хүнээр 13.7 пунктээр өссөн ба өмнөх оны мөн үеэс **5796** хүнээр буюу 35.5 пунктээр буурсан байна.

Хүснэгт 4: Ажил хайгч болон бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийг байршилаар харуулвал

№	Аймаг, бүсээр	Ажил хайгч	Үүнээс эмэгтэй	Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн	Үүнээс эмэгтэй
Баруун бүс		4853	2247	3484	1630
1	Баян-Өлгий	1147	512	1006	479
2	Говь-Алтай	703	339	482	233
3	Завхан	361	195	247	122
4	Увс	1251	549	972	409
5	Ховд	1391	652	777	387
Хангайн бүс		3065	1765	1782	1047
6	Архангай	588	317	308	145
7	Баянхонгор	717	456	573	361
8	Булган	316	159	112	55
9	Орхон	585	365	372	234
10	Өвөрхангай	413	195	119	74
11	Хөвсгөл	446	273	298	178
Төвийн бүс		3387	1786	1582	810
12	Говьсүмбэр	347	190	77	42
13	Дархан-Уул	934	508	306	148
14	Дорноговь	314	164	196	100
15	Дундговь	333	181	212	122
16	Өмнөговь	413	202	219	107
17	Сэлэнгэ	566	303	280	144
18	Төв	480	238	292	147
Зүүн бүс		1742	841	898	449
19	Дорнод	786	303	265	95
20	Сүхбаатар	316	151	212	94
21	Хэнтий	640	387	421	260
Улаанбаатар		4942	2649	2762	1461

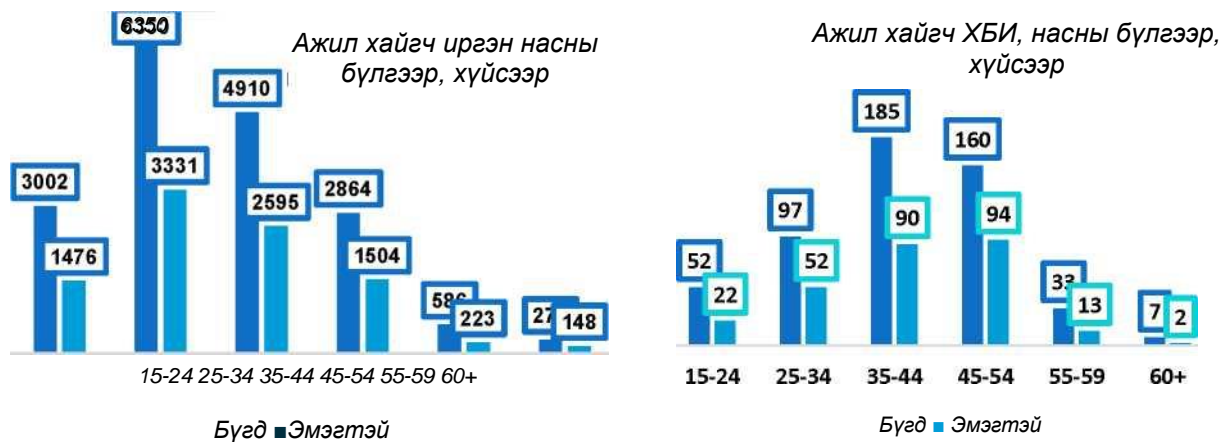
22	Хан-Уул	615	304	426	207
23	Багануур	210	117	114	59
24	Баянзүрх	597	327	375	217
25	Налайх	209	123	109	64
26	Баянгол	444	246	284	158
27	Сүхбаатар	593	333	398	212
28	Чингэлтэй	598	324	274	152
29	Багахангай	234	124	79	44
30	Сонгинохайр	1442	751	703	348
УЛСЫН ДҮН		17989	9288	10508	5397

Нийт ажил хайгч иргэдийн 4853 буюу 27 хувь нь Баруун бүсэд, 3065 буюу 17 хувь нь Хангайн бүсэд, 3387 буюу 18.8 хувь нь Төвийн бүсэд, 1742 буюу 9.7 хувь нь Зүүн бүсэд, 4942 буюу 27.5 хувь нь Улаанбаатарт байна.

Ажил хайгч иргэд: бүсээр, хүйсээр

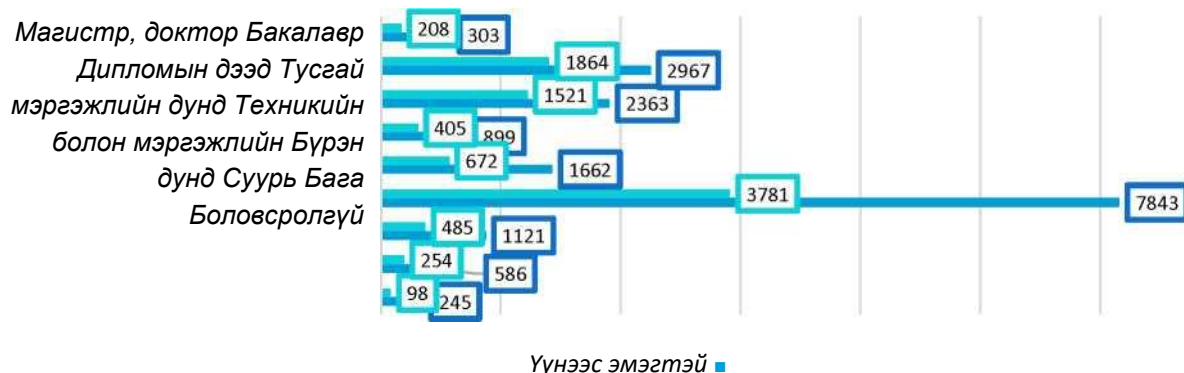

Ажил хайгч иргэдийг насны бүлгээр авч үзвэл 16.7 хувь буюу 3002 нь 15-24 насны, 35.3 хувь буюу 6350 нь 25-34 насны, 27.3 хувь буюу 4910 нь 35-44 насны, 15.9 хувь буюу 2864 нь 45-54 насны, 3.3 хувь буюу 586 нь 55-59 насны, 1.5 хувь буюу 277 нь 60-аас дээш насныхан эзэлж байна.

Ажил хайгч иргэдийг боловсролоор: Нийт ажил хайгч иргэдийн 303 буюу 1.7 хувь нь магистр, доктор, 5330 буюу 29.6 хувь нь дипломын дээд болон бакалаврын, 899 буюу 5 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд, 1662 буюу 9.2 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн, 7843 буюу 43.6 хувь нь бүрэн дунд, 1121 буюу 6.2 хувь нь суурь, 586 буюу 3.3 хувь нь бага, 245 буюу 1.4 хувь нь боловсролгүй иргэд эзэлж байна.

Ажил хайгч иргэд боловсролоор, хүйсээр

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн

Нийт бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 3484 буюу 33.2 хувь нь Баруун бүсэд, 1782 буюу 17 хувь нь Хангайн бүсэд, 1582 буюу 15.1 хувь нь Төвийн бүсэд, 898 буюу 8.5 хувь нь Зүүн бүсэд, 2762 буюу 26.3 хувь нь Улаанбаатарт байна.

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн бүсээр, хүйсээр

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийг насны бүлгээр авч үзвэл 17.1 хувь буюу 1791 нь 15-24 насны, 36.6 хувь буюу 3851 нь 25-34 насны, 26.8 хувь буюу 2817 нь 35-44 насны, 15 хувь буюу 1571 нь 45-54 насны 3 хувь буюу 320 нь 55-59 насны, 1.5 хувь буюу 158 нь 60-аас дээш насныхан эзэлж байна.

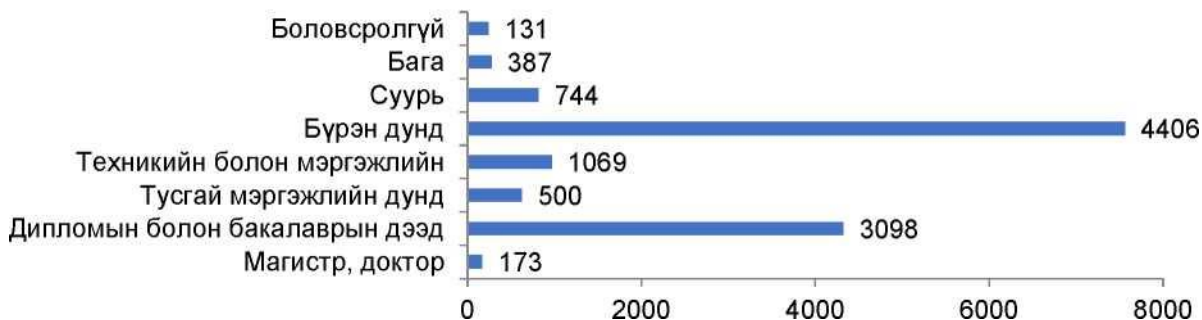
Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн насаар, хүйсээр

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэд: боловсролоор: Нийт бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 173 буюу 1.6 хувь нь магистр, доктор, 3098 буюу 29.5 хувь нь дипломын болон бакалаврын, 500 буюу 4.8 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд, 1069 буюу 10.2 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн, 4406 буюу 41.9 хувь нь бүрэн дунд, 744 буюу 7.1 хувь нь суурь, 387 буюу 3.7 хувь нь бага, 131 буюу 1.2 хувь нь боловсролгүй иргэд эзэлж байна.

Нийт бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 5397 буюу 51.4 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна.

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн боловсролоор

III. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН НИЙТЛЭГ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох үйлчилгээ:

Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах үйлчилгээ үзүүлсэн байдлыг 2023 оны 4 дүгээр сарын байдлаар авч үзвэл:

- Зорилтот бүлгээр ганцаарчилсан хэлбэрээр зөвлөгөө, мэдээлэл авсан **3057** нийт иргэн, үүнээс эмэгтэй **1815** байна.
- Зорилтот бүлгээр бүлгийн сургалт, зөвлөгөөний хэлбэрээр ажил, үйлчилгээнд хамрагдсан **11916** иргэн, үүнээс эмэгтэй **3716** байна.
- Дээрх үйлчилгээнд хамрагдаж үйлчилгээ авсан байгууллагын тоо **162**, үйлчилгээ авсан нийт иргэд **14973** үүнээс эмэгтэй **5531** байна.

Хүснэгт 5: Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, мэдээллээр хангах үйлчилгээний ганцаарчилсан зөвлөгөө авсан байдлыг байршилаар харуулвал:

Аймаг, дүүрэг, байгууллагаар	Ганцаарчилсан зөвлөгөө хүний тоо	Үүнээс эмэгтэй	Бүлгийн зөвлөгөө хүний тоо	Үүнээс эмэгтэй
Баруун бүс	138	68	100	20
1 Баян-Өлгий	5	3	4	0
2 Говь-Алтай	7	1	14	8
3 Завхан	6	4	34	4
4 Увс	57	33	22	0
5 Ховд	63	27	26	8
Хангайн бүс	520	356	532	186
6 Архангай	11	2	48	10
7 Баянхонгор	28	13	20	6
8 Булган	12	8	38	4
9 Орхон	223	179	42	12
1 Хөвсгөл	111	74	60	8
1 Өвөрхангай	135	80	324	146
Төвийн бүс	463	328	584	218
1 Говьсүмбэр	149	93	10	0
1 Дархан-Уул	93	77	28	8
1 Дорноговь	7	5	20	4
1 Дундговь	88	64	36	12
1 Сэлэнгэ	82	64	24	8
1 Төв	22	7	374	158
1 Өмнөговь	22	18	92	28
Зүүн бүс	173	92	124	48
1 Дорнод	15	2	42	14
2 Сүхбаатар	7	2	32	12
2 Хэнтий	151	88	50	22
Улаанбаатар	1763	971	10576	3244
2 Багануур	366	206	768	342
2 Багахангай	16	7	16	2
2 Баянгол	608	327	5206	1742
2 Баянзүрх	43	27	20	4
2 Налайх	336	198	760	86
2 Сонгинохайрхан	125	66	206	18
2 Сүхбаатар	76	41	386	30
2 Хан-Уул	16	6	2	2
3 Чингэлтэй	177	93	470	152
3 УЛСЫН ДҮН	3057	1815	11916	3716

Ажлын байрны захиалга: Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийг ажил олгогчдоос ирүүлж буй ажлын сул байрны захиалгаар, нийлүүлэлтийг ажиллахад бэлэн ажил идэвхтэй хайж буй бүртгэлтэй ажилгүй иргэдээр тооцож байгаа ба ажлын байрны хомсдолоос шалтгаалан эрэлт, нийлүүлэлтийн харьцаа харилцан адилгүй байна.

Ажил олгогчдоос ирүүлсэн ажлын байрны захиалгын ашиглалт аймаг, нийслэлд ялгаатай байна. Тухайлбал аймгийн дунджаар 48 хувьтай байхад нийслэлд 71 хувьтай байна. Улсын хэмжээнд ажлын байрны ашиглалт 56 хувьтай байна.

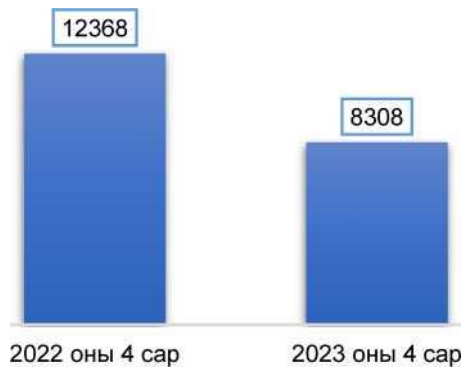
Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийг ажил олгогчдоос ирүүлж буй ажлын байрны захиалгаар, нийлүүлэлтийг ажил идэвхтэй хайж буй бүртгэлтэй иргэдээр тооцов.

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг сүүлийн 3 жилээр харуулвал:

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлт

Ажлын байрны захиалга

2023 оны 4 дүгээр сард ажил олгогчдоос нийт **8308** ажлын байрны захиалга ирүүлсэн байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад тайлант хугацаанд ажил олгогчдоос ирүүлсэн ажлын байрны захиалга 4060 буюу 32.8 хувиар буурсан байна.

Ажлын байрны захиалгыг байришилаар

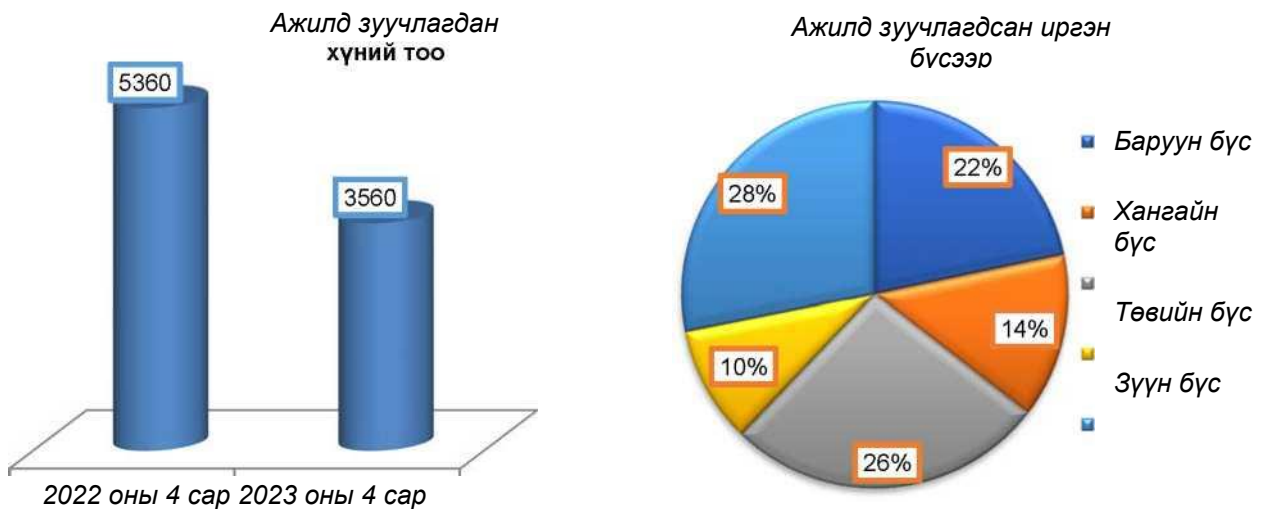
Хүснэгт 6: Ажлын байрны захиалгыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар

№	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Ажил олгогчдоос ирүүлсэн ажлын байрны захиалгын тоо	Эзлэх хувь /%/
1	Хөдөө аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	432	5.2
2	Уул уурхай олборлолт	1164	14
3	Боловсруулах үйлдвэр	1270	15.3
4	Цахилгаан, хий, уур агааржуулалт	602	7.2
5	Усны хангамж бохир ус зайлуулах систем хог хаягдал	146	1.8
6	Барилга	982	11.8
7	Бөөний ба жижиглэнгийн худалдаа үйлчилгээ	706	8.5
8	Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	149	1.8
9	Зочид буудал, зоогийн газар	272	3.3
10	Мэдээлэл холбоо	134	1.6
11	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	150	1.8
12	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0	0
13	Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	126	1.5
14	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	224	2.7
15	Төрийн удирдлага болон батлан хамгаалах үйл ажиллагаа	678	8.2
16	Боловсрол	735	8.8
17	Эрүүл мэнд, нийгмийн халамж	341	4.1
18	Урлаг үзвэр тоглоом наадам	64	0.8
19	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	100	1.2
20	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг, өрхийн аж ахуй	25	0.3
21	Олон улсын байгууллага суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	8	0.1
	ДҮН	8308	100

Хүснэгт 7: Ажлын байрны захиалгыг ажил мэргэжлийн ангиллаар

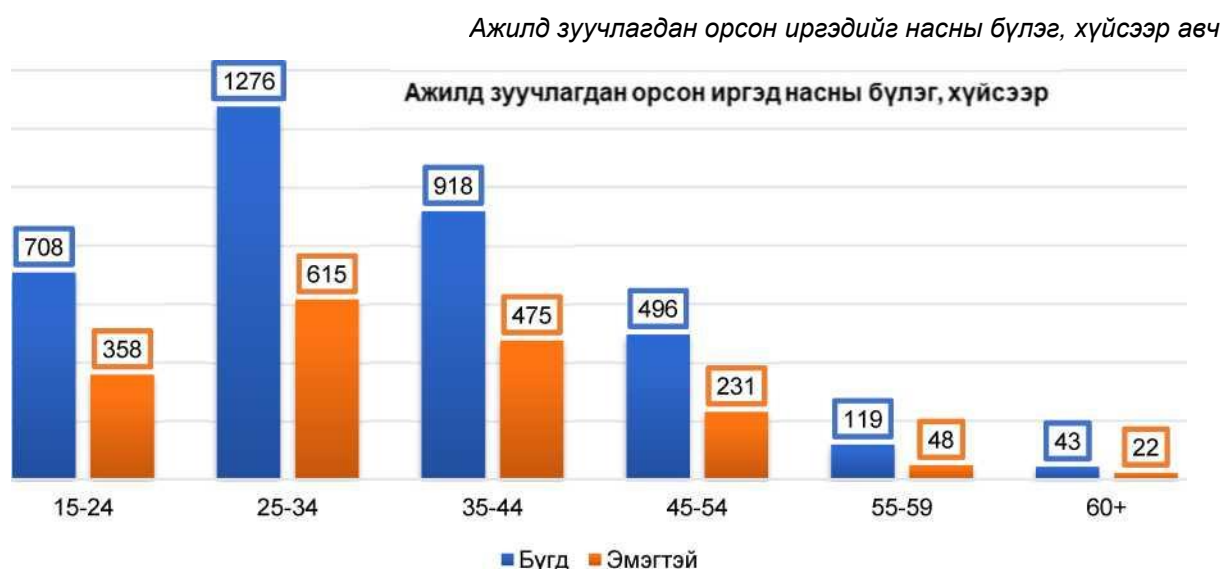
№	Ажил мэргэжлийн ангилал	Ажил ирүүлсэн байрны тоо	олгогчдоос ажлын захиалгын	Эзлэх хувь /%/
1	Менежер	348		4.2
2	Мэргэжилтэн	2595		31.2
3	Техникч болон туслах /дэд мэргэжилтэн/	498		6.0
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	286		3.4
5	Худалдаа үйлчилгээний ажилтан	823		9.9
6	ХАА, загас ан агнуурын ажилтан	68		0.8
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	1308		15.7
8	Суурин төхөөрөг, машин механизмын операторч, угсрагч	872		10.5
9	Энгийн ажил, мэргэжил	151		1.8
10	Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	1359		16.4
ДҮН		8308		100

Ажилд зуучлах үйлчилгээ: 2023 оны 4 дүгээр сарын байдлаар ажил олгогчдоос нийт **8308** ажлын байрны захиалга ирүүлснээс **3560** иргэнийг эдгээр ажлын байранд ажилд зуучлан оруулсан байна. Энэ нь ажлын байрны ашиглалт 56 хувьтай байгаа бөгөөд өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад ажилд зуучлан оруулсан хүний тоо 1800 хүнээр буюу 33.5 пунктээр буурсан үзүүлэлттэй байна.

Ажилд зуучлагдсан иргэн байршил, хүйсээр харуулвал

Нийт ажилд зуучлагдан орсон иргэдийг ажил мэргэжлийн ангиллаар авч үзвэл:

Ажлын шинэ байр: Улсын хэмжээнд 2023 оны 4 дүгээр сард нийт **1751** ажлын шинэ байр бий болж, түүнд ажилгүй иргэдийг бүрэн байршуулсан байна. Тайлант хугацаанд нийт **1751** ажлын шинэ байрыг бүртгэж тухайн ажлын байранд ажилд орсон иргэдийн мэдээллээр баталгаажуулсан байна. Ажлын шинэ байранд ажилд орсон иргэдийг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулан авч үзвэл **2184** хүнээр буюу **55.5** хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Нийт шинэ ажлын байрнаас, байнгын шинэ ажлын байр 1501 буюу 85.7 хувь, улирлын шинэ ажлын байр 95 буюу 5.4 хувь, түр шинэ ажлын байр 155 буюу 8.9 хувийг тус тус эзэлж байна.

IV. ХӨДӨЛМӨРИЙН ХУВИЙН БИРЖИЙН ТАЙЛАН

Хөдөлмөрийн биржийн сарын мэдээ тайланг шалгаж, санхүүжилт олгох үйл ажиллагааг зохион байгуулсан бөгөөд хөдөлмөрийн хувийн биржээр дамжуулан үзүүлсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээг 2023 оны 3 дугаар сарын байдлаар өссөн дүнгээр авч үзвэл:

- > Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох ганцаарчилсан зөвлөгөө өгсөн: 2180
- > Бүлгийн зөвлөгөө өгсөн: 448 бүлэг
- > Ажилд зуучилсан хүний тоо: 334
- > 3 сар тогтвортой ажилласан иргэн: 132
- > 6 сар тогтвортой ажилласан иргэн: 82
- > 12 сар тогтвортой ажилласан иргэн: 121.

1.2. МОНГОЛ УЛСАД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛЖ БУЙ ГАДААД ИРГЭД

Монгол Улсад 2022 онд үйл ажиллагаа явуулах аж ахуйн нэгж, байгууллагын гадаадаас авах ажиллах хүч, мэргэжилтнийг нийт ажиллагчдын тоонд эзлэх хувиар хязгаарлахгүй байхаар Засгийн газрын 2022 оны 231 дугаар тогтоолоор баталсан.

Монгол Улсад хөдөлмөр эрхэлж буй гадаадын иргэд хөдөлмөрийн зах зээл дэх ажиллагчдын тодорхой хувийг бүрдүүлдэг. Тухайлбал, 2017 онд 16.5 мянга, 2018 онд 10.7 мянга, 2019 онд 10.7 мянга, 2020 онд 4.0 мянга, 2021 оны эцэст 5.6 мянган гадаад ажиллах хүч манай улсад хөдөлмөр эрхэлсэн байна. Сүүлийн жилүүдийн мэдээлэл нь тухайн оны жилийн эцсийн сард хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрөлтэй байгаа иргэдийн тоо юм.

Манай улсад хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлөөр ажиллаж буй гадаад ажиллагчдын тоо 5 жилд төдийлөн өөрчлөгдөлгүй 10.0 мянга орчимд хэлбэлзэж байсан ч сүүлийн 2-3 жилийн хувьд буурсан үзүүлэлттэй байдаг. Тухайлбал 2020 оны эцсийн байдлаарх үзүүлэлт сүүлийн 5 жилийн хугацаан дахь хамгийн бага үзүүлэлт болсон бөгөөд үүнд цар тахлын үеийн нөхцөл байдал нөлөөлсөн гэж үзвэл 2023 оны тухайд нийгмийн нөхцөл байдал хэвийн горимд аажмаар шилжиж байгаа ч ажиллах хүч гадаадаас ихээр авах хэмжээний өргөжиж амжаагүй байгаатай холбоотой байж болох юм. Дээрх өөрчлөлт нь эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар хооронд нэлээд ялгаатай байдаг. Тухайлбал 2018 онд нийт гадаад ажиллах хүчний 3.5 хувь нь уул уурхай, олборлолтын салбарт ажиллаж байсан бол 2019 онд 26.9 хувь болж өссөн. Харин боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын гадаад ажиллах хүчний эзлэх хувь 2018 онд 20.3 хувь, 2019 онд 9.2 хувь болж 11.1 пунктээр буурсан үзүүлэлттэй байдаг. Энэ жилийн хувьд хэдийгээр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад гадаад ажиллагчдын тоо буурсан ч ЭЗҮА-ны салбаруудад харилцан адилгүй байна. Тухайлбал, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, боловсролын салбар тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, мэдээлэл, холбооны салбаруудад гадаад ажиллагчдын тоо өссөн үзүүлэлттэй бол барилга, уул, уурхайн олборлолт, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбаруудад буурчээ.

2022 оны IV улирлын байдлаар идэвхтэй байгаа хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрөлтэй гадаадын иргэдийн 34.7 хувь нь уул уурхай, олборлолтын, 24.5 хувь нь боловсролын салбарт,

10.5 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт, 7.8 хувь нь тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт, үлдсэн хувь нь бусад салбарт ажиллаж байна.

Зураг 8. Гадаад ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар / мян.хүн/

■ 2022-17 ■ 2021-17

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Хэдийгээр Засгийн газраас гадаадаас авах ажиллах хүчний тоог тухайн ААНБ-ын нийт ажиллагчдын тоонд эзлэх хувиар хязгаарлахгүй байхаар заасан ч уул уурхай, олборлолт, барилгын салбарын гадаад ажиллагчид өмнөх оны мөн үеэс огцом буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал барилгын салбарын 2022 оны IV улирлын байдлаарх гадаад ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 85.7 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчид 33.4 хувиар тус тус буурчээ.

2022 оны IV улирлын байдлаарх хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчдын 35.2 хувийг БНХАУ-ын харьяалалтай ажиллагчид эзэлж байна.

Хүснэгт 7. Хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчид, улсаар /хувь/

Д/д	БНХАУ	Дүнд эзлэх хувь
1	БНХАУ	35.2
2	ОХУ	8.5
3	Вьетнам	7.8
4	БНСУ	6.2
5	АНУ	6.0
6	Филиппин	5.1
7	Өмнөд Африк	4.1
8	Австрали	4.1
9	Энэтхэг	3.8
10	Их Британи Умард Ирландын Нэгдсэн Хаант Улс	2.5
11	Канад	1.9
12	Япон	1.5
13	Казахстан	1.0
14	Турк	0.8
15	Бусад	11.6

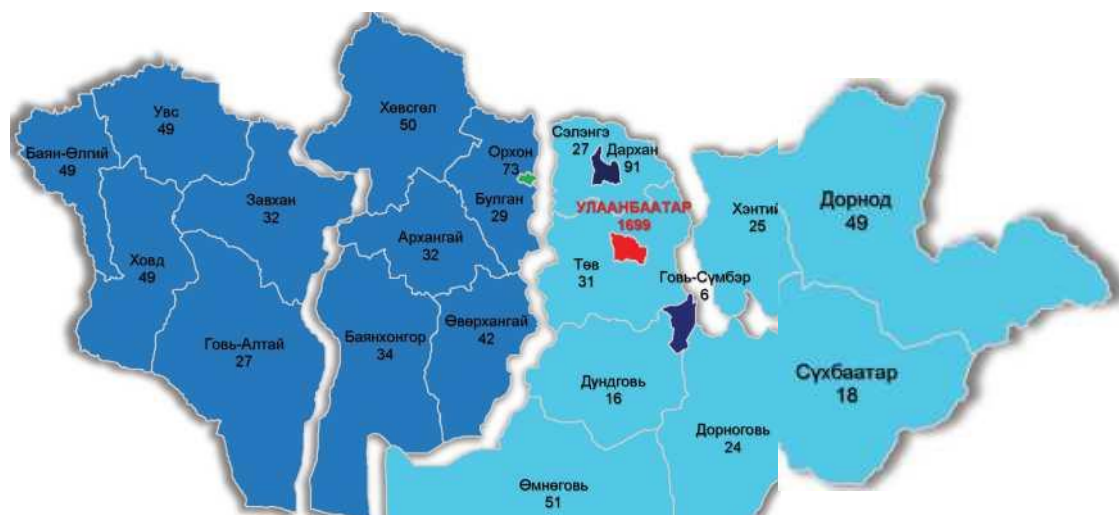
БҮЛЭГ 2 СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

2.1.1. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллага

Судалгаанд хамрагдах ААНБ-ын түүврийн эх олонлогийг 2021 оны жилийн эцэст Үндэсний статистикийн хорооны Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй, үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоогоор тодорхойлсон бөгөөд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулсан буюу “үйл ажиллагаа явуулсан” гэж мэдүүлсэн, эдийн засгийн үйл ажиллагааны 18 салбарын аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулан түүврийн хэмжээг тогтоосон. Түүвэрт хамрагдсан ААНБ-уудаас мэдээллийг цуглуулж, эх олонлогт тархаасан дүнгээр үр дүнг тооцсон болно.

Энэ удаагийн “Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгаа”-нд Улаанбаатар хотын 9 дүүрэг, 21 аймгийн, ЭЗҮА-ны 18 салбарын 2503 аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хамрууллаа.

Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж, байгууллагын 67.6 хувь нь буюу 1699 нь Улаанбаатар хотын, үлдсэн 32.4 хувь нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ байна. *Зураг 9. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллагын тоо, аймгаар*

Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын 81.4 хувь нь байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг бол 3.8 хувь нь улирлын чанартай, 14.9 хувь нь үйл ажиллагаа нь тогтмол бус ААНБ байна.

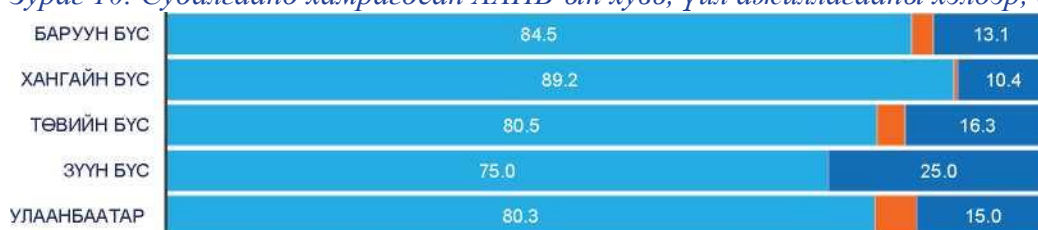
Хүснэгт 8. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, үйл ажиллагааны хэлбэрээр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Нийт	Үйл ажиллагааны хэлбэр		
		Байнгын	Улирлын	Тогтмол биш
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан	58	28	7	23
Уул уурхай, олборлолт	50	29	7	14
Боловсруулах үйлдвэрлэл	206	161	10	35
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	40	34	0	6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	31	27	2	2
Барилга	230	128	16	86

Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	518	428	23	67
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	92	75	1	16
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	82	77	1	4
Мэдээлэл, холбоо	62	51	1	10
Санхүүгийн болон даатгалын үйл	45	42	1	2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	46	44	1	1
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	126	104	4	18
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	87	62	3	22
Боловсрол	423	414	2	7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	126	118	2	6
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	67	57	2	8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	214	158	11	45
Нийт	2503	2037	94	372

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд ихэнх салбарын ААНБ-уудын 70-аас дээш хувь нь байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг бол зарим салбарын онцлогоос шалтгаалан тухайн салбарт хамаарах үйл ажиллагаа эрхэлж буй ихэнх ААНБ-ууд улирлын чанартай үйл ажиллагаа явуулж байна. Тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын ААНБ-уудын 51.7 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарын ААНБ-уудын 42.0 хувь, барилгын салбарын аж ахуйн нэгжүүдийн 44.3 хувийг улирлын чанартай болон тогтмол бус үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд эзэлж байв.

Зураг 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, үйл ажиллагааны хэлбэр, байршлаар

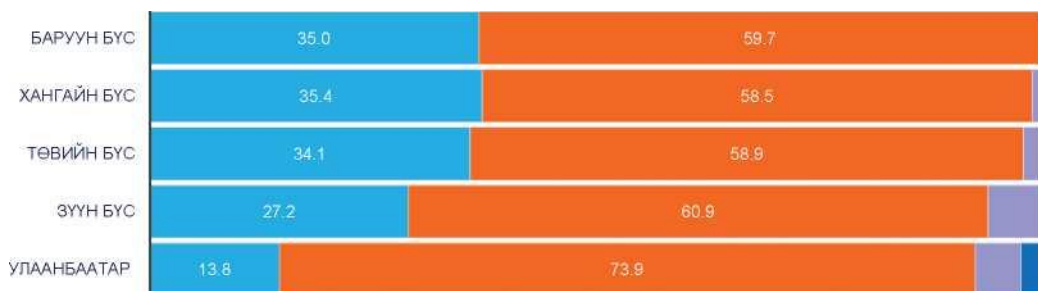
■ Байнгын Улирлын ■ Тогтмол биш

Судалгаанд хамрагдсан Улаанбаатар хотын аж ахуйн нэгжүүдийн 80.3 хувь, Баруун бүсийн ААНБ-ын 84.5 хувь нь, Төвийн бүсийн ААНБ-ын 80.5 хувь, Зүүн бүсийн 89.2 хувийг байнгын үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд эзэлж байгаа бол Хангайн бүсийн хувьд энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр буюу судалгаанд оролцсон ААНБ-ын 89.5 хувь нь байнгын ажиллагаатай ажил олгогчид байна.

Ажиллагчдын тооны хувьд судалгаанд оролцсон ААНБ-ын 68.6 хувь нь 50 хүртэлх ажиллагчидтай бол 20.7 хувь нь 50-149 хүртэлх, 10.7 хувь нь 150- аас дээш ажиллагчидтай байв. 150-аас дээш ажилтантай буюу томоохон ААНБ-уудын хувьд энэ жилийн судалгаанд хамрагдалтын түвшин өнгөрсөн оноос багахан хувиар өссөн ч судалгаанд оролцохоос татгалзсан тохиолдлууд маш их тохиолдсон бөгөөд сүүлийн жилүүдэд энэ хандлага өссөөр байна. Жижиг ажил олгогчдын хувьд үйл ажиллагаагаа зогсоосон, татан буугдсан тохиолдол их байна.

Зураг 11. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, өмчийн хэлбэр, байрилаар

■ Төрийн өмчит "Хувийн өмч" "Хувийн хамтарсан" "Гадаад улсын"

Судалгаанд хамрагдсан Улаанбаатар хотын ААНБ-ын 73.9 хувь нь хувийн өмчийн, 13.8 хувь нь төрийн өмчийн, 7.4 хувь нь гадаад улсын буюу гадаадын хөрөнгө оруулалттай болон бусад өмчийн хэлбэрийн аж ахуйн нэгжүүд байна. Орон нутгийн хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн хувь Улаанбаатар хоттой харьцуулахад бага, эсрэгээрээ төрийн өмчийн ААНБ-ын эзлэх хувь илүү өндөр 27.0-35.0 хувийг бүрдүүлж байна. Харин хувийн өмчийн байгууллагуудын эзлэх хувь хамгийн өндөр буюу Төвийн бүсийн 58.9 хувь, Хангайн бүсийн 58.5 хувь, Баруун бүсийн ААНБ-ын 59.7 хувь бол Зүүн бүсийн хувьд энэ үзүүлэлт 60.9 хувийг бүрдүүлж байна.

2.1.2. Ажиллагчдын бүтэц

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын үе дэх ажиллагчдын тооны тархаасан дүнгээс харахад сүүлийн 12 сарын хугацаан дахь хөдөлмөр эрхлэлт 0.6 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Хэдийгээр нийт хөдөлмөр эрхлэлт буурсан ч салбаруудын хувьд харилцан адилгүй байна.

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 17.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт сүүлийн 12 сарын хугацаанд 0.1 хувиар буурсан бол зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарын ажиллагчдын тоо 48.6 хувиар буурсан нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Харин дээрх 3 салбараас бусад бүх салбарын хөдөлмөр эрхлэлт сүүлийн 12 сарын хугацаанд тодорхой хэмжээнд нэмэгдсэн бөгөөд тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 21.0 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарынх 12.3 хувь, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбар 8.9 хувь, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 6.7 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн өөрчлөлт, /мян. хүн/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Өнгөрсөн оны ажиллагчдын тоо	Энэ оны ажиллагчдын тоо	Ажиллагчдын тооны	
			Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	14.0	17.7	3.7	21.0
Уул уурхай, олборлолт	38.5	43.9	5.4	12.3
Боловсруулах үйлдвэрлэл	70.8	71.3	0.5	0.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	13.8	14.2	0.4	2.7
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	7.2	7.2	0.0	-0.1
Барилга	88.5	90.6	2.0	2.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	189.1	192.6	3.5	1.8
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	30.4	32.0	1.6	4.9
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	58.8	30.2	-28.6	-94.6
Мэдээлэл, холбоо	16.9	16.9	0.0	0.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	23.3	25.6	2.3	8.9
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	11.0	11.8	0.8	6.7
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	44.2	45.4	1.2	2.7
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	39.5	32.5	-7.0	-21.6
Боловсрол	132.8	138.1	5.4	3.9
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	39.1	40.3	1.3	3.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	11.6	11.7	0.1	1.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	85.0	87.4	2.3	2.7
Нийт	914.4	909.3	-5.1	-0.6

Боловсролын салбарын хөдөлмөр эрхлэлт өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 3.9 хувь, Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбар 3.1 хувь, Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарт өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 2.7 хувь, Барилгын салбар 2.2 хувиар тус тус өссөн байна. Өнгөрсөн жилийн судалгааны үр дүнгээр тээвэр агуулахын салбарын ажиллах хүчний хэмжээ 50 хувиар буурсан байсан бол энэ жилийн хувьд сүүлийн 12 сарын байдлаар энэ салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 4.9 хувь өссөн үзүүлэлттэй байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар харвал ажиллагчдын 21.2 хувь /192.6 мянга/ нь Бөөний болон жижиглэн худалдаа, 15.2 хувь /138.1 мянга / нь Боловсрол, 10.0 хувь /90.6 мянга/ нь Барилга, 7.8 хувь /71.3 мянга/ нь Боловсруулах үйлдвэрлэл, 4.4 хувь /40.3 мянга/ нь Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарт тус тус харьяалагдаж байгаа нь нийт ажиллагчдын 68.2 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллагчдын тоо		
	Нийт	Байнгын	Түр
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан	17.7	12.2	5.4
Уул уурхай, олборлолт	43.9	43.1	0.8
Боловсруулах үйлдвэрлэл	71.3	63.9	7.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	14.2	13.3	0.9
Ус хангамж сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	7.2	7.0	0.2
Барилга	90.6	66.8	23.8
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	192.6	171.6	21.0
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	32.0	30.4	1.6
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	30.2	25.4	4.8
Мэдээлэл, холбоо	16.9	16.0	1.0
Санхүүгийн болон даатгалын үйл	25.6	22.5	3.1
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	11.8	10.2	1.5
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	45.4	41.5	3.9
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	32.5	29.6	2.9
Боловсрол	138.1	133.3	4.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	40.3	38.2	2.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	11.7	11.2	0.5
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	87.4	75.1	12.2
Нийт	909.3	811.3	98.0

Байршил, ажлын байрны хэлбэр, хүйсээр

Бүс нутгийн хувьд бүх бүсүүдэд хөдөлмөр эрхлэлт өссөн бөгөөд тухайлбал Төвийн бүсэд 4.4 хувь, Баруун бүсэд 0.8 хувь, Хангай бүсэд 7.7 хувиар өссөн бол Улаанбаатар хотод 2.5 хувиар буурсан төлөвтэй байгаа нь анхаарал татсан үзүүлэлт болж байна.

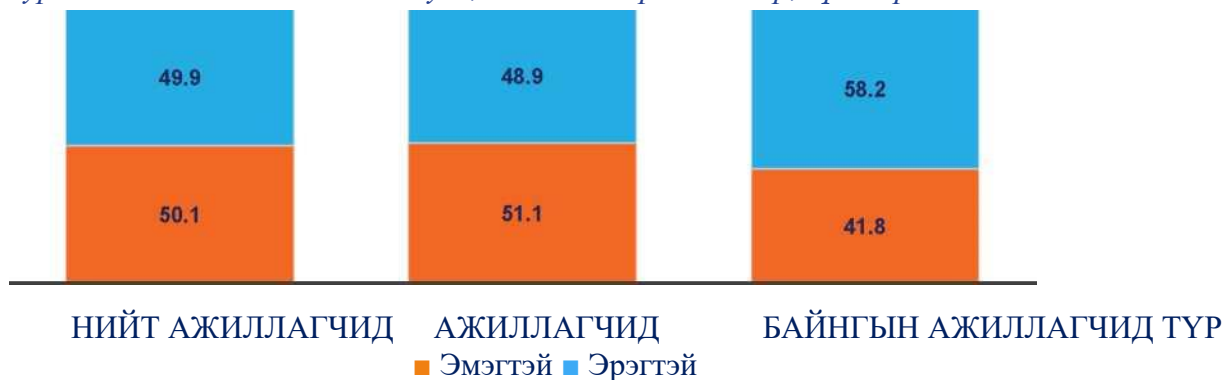
Байгууллагын өмчийн хэлбэрийн хувьд төрийн өмчийн байгууллагууд, гадаадын хөрөнгө оруулалттай болон хувийн хамтарсан өмчийн ААНБ-д хөдөлмөр эрхлэлт өссөн бол хувийн өмчийн ААНБ-д хөдөлмөр эрхлэлт буурсан төлөвтэй байна. Тухайлбал гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААНБ-уудад 14.1 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн хэлбэрийн байгууллагуудад 4.1 хувь, төрийн өмчийн ААНБ-дад хөдөлмөр эрхлэлт 3.0 хувиар өссөн бол хувийн өмчийн ААНБ-уудад 3.3 хувиар буурсан байна.

Ажиллагчдын 89.2 хувь нь байнгын ажлын байранд, 10.8 хувь нь түр ажлын байранд ажиллаж байгаа нь байнгын ажлын байрны эзлэх хувь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 3.0

пунктээр буурч, мөн хэмжээгээр түр ажлын байрны эзлэх хувь өссөн үзүүлэлттэй байна.

Нийт ажиллагчдын 50.1 хувь, байнгын ажиллагчдын 51.1 хувь нь эмэгтэй, түр ажиллагчдын 58.2 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

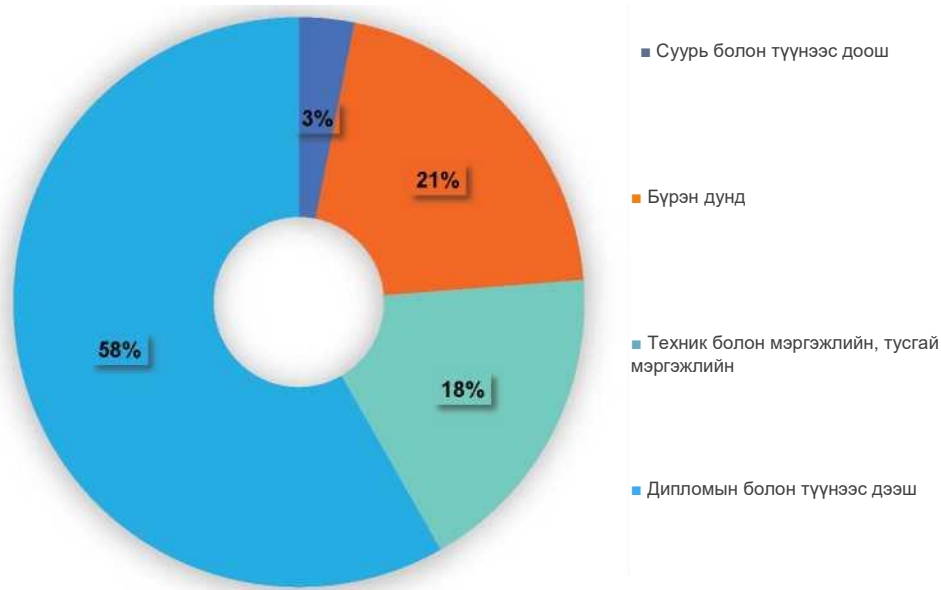
Зураг 12. Ажиллагчдын эзлэх хувь, ажлын байрны хэлбэр, хүйсээр

Боловсролын түвшин, насны бүлгээр

Байнгын ажиллагчдыг боловсролын түвшнээр харвал 58.2 хувь нь дипломын болон түүнээс дээш, 20.6 хувь нь бүрэн дунд, 18.0 хувь нь техник болон мэргэжлийн, тусгай мэргэжлийн боловсролтой байна. Суурь болон түүнээс доош боловсролтой ажиллагчдын эзлэх хувь маш бага буюу 3.1 хувийг эзэлж байна.

Зураг 13. Байнгын ажиллагчдын боловсролын түвшин, /хувь/

Байнгын ажиллагчдын 55.0 хувь нь 35-59 насны ажиллагчид, 40.0 хувь нь 34-өөс доош насны ажиллагчид бол 5.0 хувь нь 60-аас дээш насны иргэд байна.

Хүснэгт 11. Байнгын ажиллагчид, насны бүлгээр /мян.хүн/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	34 ба түүнээс	35-59 нас	60-аас дээш нас
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	3.9	7.3	1.0
Уул уурхай, олборлолт	17.6	24.5	1.0
Боловсруулах үйлдвэрлэл	28.2	32.9	2.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	5.3	7.6	0.4
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.9	4.8	0.4
Барилга	24.8	38.7	3.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	74.4	91.1	6.1
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	12.8	16.7	0.8
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	10.9	13.2	1.3
Мэдээлэл, холбоо	7.3	8.0	0.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	8.8	12.3	1.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	3.4	6.1	0.7
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	18.9	19.8	2.8
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	11.8	16.3	1.5
Боловсрол	49.1	77.8	6.5

Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	14.6	21.5	2.2
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	3.5	7.2	0.4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	27.8	40.1	7.2
Нийт	324.9	445.9	40.6

Салбар бүрт харьяалагдаж буй ажиллагчдын 50.0-аас дээш хувь нь 35- 59 насны бүлгийн ажиллагчид эзэлж байна.

Ажил мэргэжлийн чиглэлээр

Байнгын ажиллагчдын 19.5 хувь буюу 109.7 мянга нь “Менежер”, 29.1 хувь буюу 163.6 мянга нь “Мэргэжилтэн”, 10.4 хувь буюу 58.3 мянга нь “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан”, 11.0 хувь буюу 61.5 мянга нь “Энгийн ажил мэргэжил” ажил мэргэжлийн бүлэгт хамаарч байна. Харин түр ажиллагчдын 10.6 мянга (22.4 хувь) нь “Энгийн ажил мэргэжил”, 6.8 мянга (14.4 хувь) нь “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, 6.4 мянга нь (13.6 хувь) нь “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан”, 6.0 мянга (12.6 хувь) нь “Мэргэжилтэн”, 5.0 мянга (10.5 хувь) нь “Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч” бүлэгт хамаарах ажил мэргэжилтэй байна.

Хүснэгт 12. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /хувь/

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Байнгын	
		Нийт	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	116.4	14.3
2	Мэргэжилтэн	270.9	33.4
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	65.0	8.0
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	77.4	9.5
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	55.1	6.8
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	3.8	0.5
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	40.6	5.0
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	43.0	5.3
9	Энгийн ажил мэргэжил	139.2	17.2

Ажил мэргэжлийн ангилалын үндсэн бүлгээр ангилан харвал байнгын ажиллагчдын 33.4 хувь нь “Мэргэжилтэн”, 14.3 хувь нь бүлгийн ажиллагчид, “Менежер”, 9.5 хувь нь “Конторын ажилтан үйлчилгээний ажилтан”, 8.0 хувь нь “Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн” бүлгийн ажиллагчид эзэлж буй бол 17.2 хувийг “Энгийн ажил мэргэжил” бүлгийн ажиллагчид бүрдүүлж байна.

Байнгын ажиллагчдын ажил мэргэжлийн чиглэлийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд харвал салбарын онцлогоос шалтгаалан харилцан адилгүй бүтэцтэй байна.

Тухайлбал, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний эрэлтэд голлон нөлөөлөх барилгын салбарын байнгын ажиллагчдын 29.9 хувийг “Мэргэжилтэн”, 13.6 хувийг “Менежер”, 16.6 хувийг “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил,

үйлчилгээний ажилтан”, 12.4 хувийг “Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн”, 16.1 хувийг энгийн ажил мэргэжлийн ажиллагчид эзэлж байгаа нь тус салбарын байнгын ажиллагчдын 88.6 хувийг бүрдүүлж байна. Бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын хувьд байнгын ажиллагчдын 23.0 хувийг “Менежер”, 20.5 хувийг “Мэргэжилтэн”, 18.8

хувийг “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан” бүлгийн ажиллагчид эзэлж байна. Боловсруулах үйлдвэрлэлийн хувьд “Менежер”, “Мэргэжилтэн”, “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, “Энгийн ажил мэргэжил” гэсэн үндсэн бүлгийн ажиллагчид 77.0 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 13. Байнгын ажиллагчид, салбар, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр, /хувь/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлэг								
	Менежер	Мэргэжилтэн	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	Үйлчилгээний	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	Барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний	Төхөөрөмж, машин механизмын	Энгийн ажил мэргэжил
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	23.0	15.5	6.0	6.8	3.8	18.2	5.3	0.8	20.6
Уул уурхай, олборлолт	8.0	24.9	15.9	15.7	0.6	0.0	2.0	26.0	6.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	14.1	16.1	7.9	4.3	5.0	0.7	26.3	5.1	20.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	4.0	19.8	17.6	9.8	0.6	0.0	9.0	20.0	19.3
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	3.1	9.9	8.1	15.9	2.1	0.0	1.6	7.5	51.9
Барилга	13.6	29.9	12.4	5.6	1.0	0.0	16.6	4.7	16.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	23.0	20.5	5.3	8.2	18.8	0.3	3.0	3.8	17.0
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	10.5	23.3	8.4	13.3	1.0	0.0	3.2	17.6	22.6
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	12.6	14.1	4.4	14.6	15.6	0.1	2.5	3.1	33.0
Мэдээлэл, холбоо	17.9	42.1	13.4	6.7	2.1	0.0	1.9	0.1	15.7
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	27.8	41.1	3.5	2.7	22.0	0.0	0.0	0.0	3.0
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	17.2	18.0	5.3	17.7	22.5	0.0	1.0	0.1	18.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	16.9	54.5	12.6	3.6	1.4	0.3	1.8	1.0	7.9

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13.3	19.5	4.4	13.4	5.6	1.3	3.3	3.5	35.6
Боловсрол	6.6	55.5	7.2	11.7	1.1	0.0	0.3	0.4	17.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	7.5	53.3	13.9	10.3	2.6	0.0	0.2	0.2	11.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	15.6	47.8	4.3	14.7	3.6	0.1	1.2	0.0	12.6
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	13.4	43.8	3.9	11.8	1.4	0.0	0.5	9.8	15.2
Нийт	14.3	33.4	8.0	9.5	6.8	0.5	5.0	5.3	17.2

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар тус бүрийн хувьд ажиллагчдын ажил мэргэжлийн бүтцэд “Энгийн ажил мэргэжил” бүлгийн ажиллагчид багагүй хувийг бүрдүүлж байдаг.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн

Хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний салбарын дотоод болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их байгаа нь ажил олгогчдын ажилтан авах болон нөгөө талаас ажилтан ажлаас гарах тохиолдлуудаас харагдаж байдаг. Сүүлийн 12 сарын хугацаанд шинээр ажилтан авсан аж ахуйн нэгжүүдийн тоо

4.1 пунктээр өсч, ажилд орсон иргэдийн хувь өмнөх оны судалгааны дүнгээс

73.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэ нь дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцогч талууд сүүлийн жилүүдийн зогсонги байдлаас хэвийн горимд шилжиж, үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлж эхлэсэнтэй холбоотой болохыг онцлох хэрэгтэй юм.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд дахь шинэ ажиллагчид

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд аж ахуйн нэгж байгууллагын 28.8 хувь нь шинэ болон сул ажлын байрандаа 125.4 мянган ажилтан авч ажиллуулсан бөгөөд эдгээрийн 10.7 хувь нь боловсролын салбарын, 7.4 хувь нь барилга, 5.0 хувь нь хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын аж ахуйн нэгжүүд бол 31.4 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажил олгогчид эзэлж байна.

Шинэ ажилтан авсан нийт ажил олгогчдын 89.2 хувийг 30 хүртэлх ажилтантай жижиг аж ахуйн нэгжүүд эзэлж буй бол 87.1 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд байна. Мөн 71.4 хувь нь Улаанбаатар хотод бол 10.3 хувь нь Хангайн бүс, 7.7 хувь нь Төвийн бүс бүсэд хамаарах аж ахуйн нэгжүүд байна.

Сүүлийн 12 сард 125.4 мянган иргэн шинээр ажилд орсон бөгөөд 55.0 хувийг сул орон тоог нөхсөн ажиллах хүчин бүрдүүлж, 51.8 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байжээ.

Сүүлийн 12 сард ажилд орсон нийт ажиллагчдын 14.9 хувь нь боловсролын салбарт, 8.4 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 8.1 хувь нь барилгын салбарт хамаарч байгаа нь сүүлийн 12 сард шинээр ажилд орсон нийт ажиллагчдын 31.4 хувь болж байна. Харин 22.2 хувь буюу хамгийн өндөр хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт харьяалагдаж байгаа бөгөөд үүний 51.2 хувь нь сул ажлын байр байжээ.

Улсын хэмжээнд шинэ ажиллагчдын ажлын байранд эзлэх сул ажлын байрны түвшин

буюу нэг ажиллагчийг нөгөөгөөр орлуулсан түвшин 55.0 хувь байгааг салбар бүрээр дэлгэрүүлэн харвал ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын 87.5 хувь, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын шинэ ажиллагчдын 73.6 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын шинэ ажиллагчдын 68.1 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагааны салбарын 68.0 хувь, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ салбарын ажлын байны 66.8 хувь нь тус тус сул ажлын байр байжээ.

Хүснэгт 14. Шинэ ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар,

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Сүүлийн 12 сард ажилд орсон ажиллагчид			
	Нийт ажиллагчдын тоо	Үүнээс: Эмэгтэй	Үүнээс: Сул ажлын байранд	Орлуулах түвшин
	Тоо	Тоо	Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан	1.1	0.3	0.6	57.5
Уул уурхай, олборлолт	2.4	0.5	1.0	40.6
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.5	5.4	5.1	48.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1.8	0.2	1.2	64.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.3	0.4	1.1	87.5
Барилга	10.1	2.3	6.0	59.0
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	27.8	13.8	14.2	51.2
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	8.6	1.8	5.9	68.0
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	4.6	3.0	3.1	66.8
Мэдээлэл, холбоо	2.6	1.3	1.3	50.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	3.6	2.7	2.0	57.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл	2.0	1.4	1.5	73.6
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	6.0	3.4	3.2	54.4
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	7.4	1.8	2.4	32.6

Боловсрол	18.7	14.8	9.5	50.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	5.6	4.6	3.8	68.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.1	1.2	1.3	61.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9.2	6.1	5.8	62.9
Нийт	125.4	64.9	69.0	55.0

Бусад салбаруудад ч шинэ ажиллагчдын 50-аас дээш хувь нь сул ажлын байранд орсон байна. Энэ нь ерөнхий байдлаар хөдөлмөрийн зах зээл тэлэх үзүүлэлт хараахан биш бөгөөд хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдлаас үүдэлтэй хэрэгцээг хангах эрэлт гэдгийг харж болно.

Ажиллагчдын халаа сэлгээ нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх хэвийн үзэгдэл боловч, дээрх тохиолдолд ихэнх салбарын хувьд хамгийн багадаа 50.0 хувь, хамгийн ихдээ 88.0 орчим хувийг сул ажлын байранд ажилтан нөхөж авсан үзүүлэлт эзэлж байгаа нь анхаарал татсан асуудал юм.

Ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр харвал шинэ ажиллагчдын 32.4 хувь нь мэргэжилтэн, 19.2 хувь нь энгийн ажил мэргэжил, 13.4 хувь нь менежер чиглэлд хамаарах ажлын байраар хангагджээ. Эмэгтэй ажиллагчдад эзлэх хувиар харвал эмэгтэйчүүдийн 77.2 хувь нь дээрх 4 чиглэлийн ажил мэргэжлийн ажилд оржээ.

Хүснэгт 15. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Байнгын ажиллагчид		
		Нийт	Эмэгтэй	Сул ажлын байранд ажилд орсон
1	Менежер	13.4	17.3	13.8
2	Мэргэжилтэн	32.4	41.0	30.1
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	7.2	7.3	6.2
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	3.7	4.9	3.3
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	6.2	5.5	7.3
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	0.3	0.3	0.6
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	8.2	3.9	8.4
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	9.3	1.0	10.2
9	Энгийн ажил мэргэжил	19.2	19.0	20.0
10	Дүн	100	100	100

Сул орон тоог нөхсөн хувь буюу сул орон тоонд авсан ажиллагчдад эзлэх хувиар шинэ ажиллагчдын 30.1 мэргэжилтэн, 20.0 хувь нь энгийн ажил мэргэжил, 13.8 хувь нь менежер, 10.2 хувь нь суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч ажил мэргэжлийн бүлгийн ажиллагчид эзэлж, сул ажлын байранд ажилд орсон иргэдийн 74.1 хувийг бүрдүүлж байна.

Шинэ ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн ангиллын нэгж бүлгийн хувьд авч үзвэл нийт шинээр ажилд орогчдын 7.3 хувь нь цэвэрлэгч, үйлчлэгч, 6.2 хувь нь жолооч, 5.7 хувийг бөөний худалдааны менежер, 5.2 хувийг англи хэлний багш, 3.1 хувийг үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан, 2.6 хувийг нягтлан бодогч мэргэжлийн ажиллагчид эзэлж байгаа нь өндөр хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 16. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлээр.

Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, тасалгааны албан	7.3	11	343411	Ахлах тогооч	1.7
2	832211	Жолооч, машины	6.2	12	962918	Манаач, сахиул, харвуд, жижүүр	1.4
3	142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	5.7	13	513111	Зөөгч	1.4
4	231038	Багш, англи хэлний	5.2	14	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	1.3
5	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	3.1	15	962911	Хаалгач	1.2
6	241112	Нягтлан бодогч	2.6	16	541416	Хамгаалалтын / албаны/ ажилтан	1.1
7	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.4	17	222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	1.1
8	132416	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / агуулахын/	2.4	18	134611	Банкны менежер	1.1
9	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	2.1	19	711515	Мужаан,	1.1
10	234205	Туслах багш, цэцэрлэгийн	1.7	20	721214	Гагнуурчин	1.1

Харин ажлын байрны төрлөөр харвал ачаа зөөгч, толь, шил угсрагч, фермч, мод, ургамал арчлагч, цэвэрлэгч, үйлчлэгч, төмрийн хүдрийн уурхайн ажилтан, хогны машины жолооч, автозамын туслах ажилтан, жор найруулагч гэх мэт ажлын байрууд бүгд сул ажлын байр бөгөөд бусад ихэнх ажил мэргэжлийн хувьд энэ үзүүлэлт 40-өөс дээш хувийг эзэлж байна. Дээд боловсролын шинжлэх ухааны академийн эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, малын эмч, химийн инженерийн техникч, чөлөөт бүсийн ерөнхий менежер, телехолбооны инженер, шүдний их эмч, цахим зүйн инженер чиглэлээр ажилд орсон ажиллагчдын ажлын байр 100 хувь сул ажлын байр байжээ. Энэ жилийн хувьд англи хэлний багш, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, банкны менежер зэрэг ажил мэргэжлүүд ажилд орсон ажиллагчдын хүрээнд шинээр дурдагдсан байна.

Шинэ ажилтан авахад гарсан хүндрэл бэрхшээл

Ажил олгогчдоос шинэ ажиллагч авахад хүндрэлтэй байсан эсэхийг тодруулахад ажил мэргэжил бүрийн хувьд өөр өөр байгаа хэдий ч нийт ажилтан авсан тохиолдлын 44.1 хувь хүндрэлтэй буюу маш хүндрэлтэй гэж үзсэн бөгөөд үүний 37.4 хувь нь ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй гэсэн шалтгааныг хүндрэлтэй байгаа гол үзүүлэлтээр нэрлэсэн нь анхаарууштай асуудал болж байна. Тэгвэл 33.1 хувийг ажил горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин шаарддаг гэжээ.

Ажилтан авахад хамгийн хүндрэлтэй байсан ажил мэргэжлүүдийг харвал цэвэрлэгч, үйлчлэгч ажил мэргэжлийн хүрээнд ажилтан авсан нийт тохиолдлын 58.7 хувьд нь хүндрэлтэй, маш хүндрэлтэй, бөөний худалдааны төвийн менежерийн 72.2 хувь, нягтлан бодогч мэргэжлийн хүрээнд 30.2 хувь нь хүндрэлтэй, маш хүндрэлтэй гэжээ.

Хүснэгт 17. Шинэ ажилтан авахад гарсан хүндрэл, ажил мэргэжил бүрээр

13СО код	Ажил мэргэжлийн нэр	Хүндрэлтэй эсэх						Шалтгаан					
		Маш хялбар	Хялбар	Хялбар, хүндрэлтэй ал нь ч биш	Хүндрэлтэй	Маш хүндрэлтэй	Мэдэхгүй	Ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй	Ажил горилогчдод бидэнд хэрэгцээтэй ур чадвар байхгүй байсан	Ажилд горилогчид шаардлагатай ажлын	Ажилд горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин хөлс	Ажилд горилогчдод ажлын нөхцөл	Мэдэхгүй
911211	Цэвэрлэгч/ үйлчлэгч, албан тасалгааны	6.9	16.8	17.4	45.0	13.7	0.1	38.9	6.6	1.6	39.7	12.5	0.7
142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	4.1	8.1	11.7	70.7	1.5	3.9	53.3	11.6	13.4	20.2	1.5	0.0
241112	Нягтлан бодогч	15.0	30.0	24.7	27.8	2.4	0.1	38.4	34.6	14.0	11.6	1.4	0.2
832211	Жолооч, машины	15.3	23.5	24.5	32.3	0.7	3.8	38.7	4.2	3.6	50.8	2.6	0.0
962918	Манаач, сахиул, харуул, жижүүр	5.0	7.4	17.1	66.6	2.6	1.4	28.9	3.5	10.1	52.2	5.3	0.0
231038	Багш, англи хэлний	11.4	15.0	22.4	44.6	6.6	0.0	35.7	8.9	8.6	44.0	2.2	0.5
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	14.1	8.8	16.0	49.6	11.6	0.0	22.0	15.3	1.1	45.3	16.3	0.0
226201	Эм зүйч	0.0	7.3	14.4	60.2	18.0	0.0	51.1	14.2	0.5	34.2	0.0	0.0
723119	Автомашин хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	0.0	3.1	22.1	72.8	1.2	0.7	42.4	12.2	10.5	34.9	0.0	0.0
132416	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / агуулахын/	17.2	30.9	23.2	18.1	5.3	5.2	22.2	32.0	0.6	45.2	0.0	0.0
432111	Нярав, ахлах	7.2	16.0	40.6	32.3	3.9	0.0	17.7	8.8	46.5	14.2	12.8	0.0
343411	Тогооч	6.0	23.2	18.5	28.6	19.6	4.2	37.2	3.2	1.3	41.2	13.6	3.5
325713	Байцаагч, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн	1.8	26.8	27.8	31.8	11.9	0.0	59.3	0.0	26.5	13.7	0.6	0.0
234205	Туслах багш, цэцэрлэгийн	5.9	18.0	27.7	45.4	3.0	0.0	42.4	11.8	0.0	45.8	0.0	0.0
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	3.4	20.7	7.1	68.0	0.8	0.0	49.7	0.0	0.0	3.0	47.3	0.0
242316	Хүний нөөцийн мэргэжилтэн	9.7	18.0	25.0	41.1	1.0	5.2	28.2	4.6	8.8	37.0	7.1	14.3
222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	5.3	17.8	30.9	42.2	3.8	0.0	47.6	0.0	7.1	29.7	0.0	15.6
515312	Жижүүр /байрны/	5.3	27.5	17.6	47.0	2.5	0.0	23.8	0.0	1.5	48.1	26.7	0.0
513111	Зөөгч	4.3	3.0	7.0	53.5	32.2	0.0	47.9	0.0	0.6	51.2	0.0	0.3
721214	Гагнуурчин	0.7	23.8	36.4	38.3	0.7	0.0	11.2	11.2	1.0	76.6	0.0	0.0

Дээрх ажил мэргэжлүүдийн хүрээнд ажилтан авахад хүндрэлтэй байсан шалтгаан нь ихэнхдээ ижил буюу ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй, цөөн тооны анкет ирсэн, ажилд горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин хөлс шаардсан гэсэн 2 шалтгаан голлох

хувийг эзэлж байна.

Харин ажил горилогчийн ур чадвараас шалтгаалсан хүндрэл 12.2 хувийг эзэлж байна. Ажил горилогчийн ур чадвараас шалтгаалсан хүндрэлийг ажил гүйцэтгэх ур чадвар, нийгмийн харилцааны эсвэл зан төлөвийн ур чадварууд, харилцааны ур чадвар гэсэн 3 агуулгын хүрээнд задлан тодруулсан бөгөөд ур чадварын асуудлаас үүдэлтэй хүндрэл байдаг гэж үзсэн ажил олгогчдын бөгөөд 66.9 хувь нь ажил горилогч тухай ажлыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай ур чадвар дутмаг байдаг гэсэн бол 23.5 хувь нь нийгмийн харилцааны эсвэл зан төлөвийн ур чадваруудын дутагдалтай байдал нь хүндрэлтэй гэж үзжээ.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд ажлаас гарсан иргэд

Хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний салбар доторх болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их, үүнээс үүдэлтэй хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдал төдийлөн буурахгүй байгаа нь жил бүрийн судалгааны үр дүнгээс харагдсаар байна.

Ажил олгогчид сүүлийн 12 сарын хугацаанд 125.4 мянган иргэнийг ажлын байраар хангаж, хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бий болгосон хэдий ч мөн хугацаанд 128.0 мянган ажиллагчид ямар нэг шалтгаанаар ажлаас гарсан байна. Өнгөрсөн оны үр дүнтэй харьцуулахад шинээр ажилд орсон иргэдийн тоо өмнөх оноос 73.3 хувиар өсч, ажлаас гарсан иргэдийн тоо 7.3 хувиар буурсан нь эерэг үр дүн харагдаж байна.

Ажлаас гарсан ажиллагчдын 79.8 хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаа орхисон бөгөөд 20.2 хувь нь хөдөлмөрийн гэрээ дуусах, халагдах, цомхотголд орох гэх мэт ажил олгогчийн санаачлагаар хөдөлмөр эрхлэлт нь дуусгавар болжээ. Өнгөрсөн жилийн судалгааны үр дүнгээр хөдөлмөр эрхлэлт нь дуусгавар болсон ажиллагчдын 52.2 хувь нь ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан бол энэ удаад уг үзүүлэлт 20.2 хувь болж буурсан байна. Эсрэгээрээ өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдол өнгөрсөн онд 47.8 хувь байсан бөгөөд энэ жил 79.8 хувь болж өссөн нь анхаарал татсан асуудал болж байна.

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан иргэдийн 48.4 хувь, ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчдын 50.7 хувь эмэгтэйчүүд байжээ.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар харвал нийт ажлаас гарсан иргэдийн 24.7 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар, 10.8 хувийг боловсрол, 10.1 хувийг удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбараас ажлаас гарсан ажиллагчид эзэлж нийт ажиллагчдын 45.6 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 18. Халагдсан ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Сүүлийн 12 сард ажлаас халагдсан ажиллагчдын тоо			
	Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан хүний тоо	Ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	0.8	0.4	0.4	66.1
Уул уурхай, олборлолт	3.3	0.6	2.7	68.7
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.9	2.3	8.5	79.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1.5	0.5	1.0	58.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.3	0.6	0.7	20.3
Барилга	10.1	2.1	8.0	70.8

Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	31.7	4.8	26.8	76.4
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	7.2	0.9	6.3	8.4
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	5.0	0.9	4.1	69.3
Мэдээлэл, холбоо	2.5	0.7	1.8	60.5
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	5.1	2.4	2.8	65.0
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1.7	0.6	1.2	74.6
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.3	1.5	2.9	77.1
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13.0	1.1	11.9	76.4
Боловсрол	13.8	2.4	11.4	54.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	4.3	0.9	3.5	67.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.0	0.3	1.7	65.4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9.4	2.9	6.5	69.8
Нийт	128.0	25.8	102.2	47.8

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдлын 26.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт, 11.6 хувь нь удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт, 11.2 хувь нь боловсролын салбарт, 8.4 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 7.8 хувь нь барилгын салбарт харьяалагдаж байгаа нь нийт ажлаас гарсан ажиллагчдын 65.2 хувийг бүрдүүлж байна.

Харин салбар бүрийн ажлаас гарсан ажиллагчдад эзлэх дүнгээр харвал эдийн засгийн үйл ажиллагааны аль ч салбарт ажил олгогчийн санаачилгаар буюу хөдөлмөрийн гэрээ дуусгавар болсон, цомхотголд орсон, тэтгэвэрт гарсан гэх мэт тохиолдлын эзлэх хувь 50.0 хувиас доош үзүүлэлттэй, эсрэгээрээ өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан хувь өндөр байна. Тухайлбал удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын ажлаас гарсан ажиллагчдын

91.7 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагааны салбарын 87.4 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарын ажиллагчдын 84.7 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын ажлаас гарсан ажиллагчдын 83.8 хувийг ажилтан өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдлууд эзэлж байна.

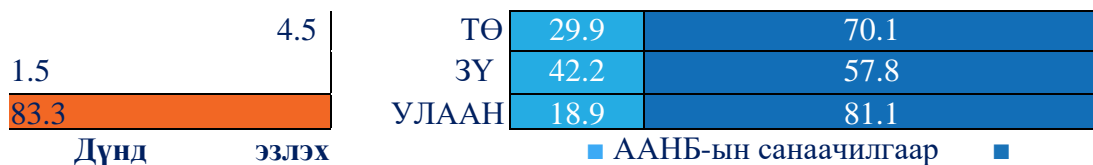
18 салбарын хувьд ажиллагч өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин дунджаар 73.9 хувь болж өмнөх оны үр дүнгээс 26.4 пунктээр өссөн нь анхаарал татсан асуудал болж байна.

Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааны хэлбэрээр харвал нийт ажлаас гарсан иргэдийн 88.0 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай байгууллагын ажиллагчид байжээ.

Ажлаас гарсан иргэдийн 83.3 хувь нь Улаанбаатар хотынх бөгөөд үүний 81.1 хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарчээ.

Зураг 14. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, байрилаар

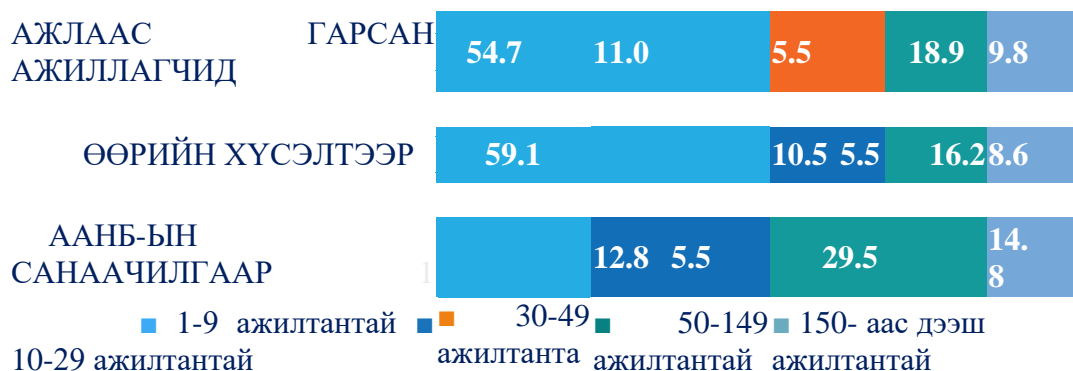
6.2	4.6	БАР	22.9	77.1
		ХАН	22.5	77.5

Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын 6.2 хувь нь Хангайн бүсэд, 4.6 хувь нь Баруун, 4.5 хувь нь Төвийн бүсэд харьяалагдаж, Зүүн бүсээс бусад бүс тус бүрийн хувьд ажлаас гарсан ажиллагчдын 70-аас дээш хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан байна.

Аж ахуйн нэгж байгууллагын ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал улсын хэмжээнд ажлаас гарсан нийт ажиллагчдын 65.7 хувь нь 30 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-д ноогдож, ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчдын 50.2 хувь, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчдын 69.6 хувь нь дээрх бүлгийн ААНБ-ынх байгаагаас ажиллагчдын хөдөлөгөөн жижиг ААНБ-уудад их байсан нь харагдаж байна.

Зураг 15. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр

Томоохон ажил олгогчдод ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн бага буюу ажлаас гарсан ажиллагчдын 9.8 хувь 150-аас дээш ажиллагчидтай ААНБ-д, 18.9 хувь нь 50-149 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод хамааралтай байгаа юм.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд ажлаас гарсан ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн хувьд авч үзвэл 7.7 хувийг хүнд даацын авто машины операторч, 6.5 хувийг цэвэрлэгч үйлчлэгч, 5.1 хувийг жолооч, 3.8 хувийг үйлдвэр аж ахуйн туслах ажилтан, 2.4 хувийг дэлгүүрийн туслах ажилтан ажил мэргэжил бүхий ажиллагчид эзэлж буй бол 4.4 хувийг англи хэлний багш, 3.4 хувийг бөөний худалдааны менежер, 3.0 хувийг банкны менежер, 2.1 хувийг нягтлан бодогч гэх мэт дээд боловсролын ажил мэргэжлүүд эзэлж байгаа нь шинэ ажиллагчдад эзлэх дүнгээр хамгийн өнөдр хувийг үзүүлж байна.

Сул ажлын байрны түвшин буюу нэг ажилтныг нөгөөгөөр орлуулсан хувийг хамгийн өндөр хувийн шилжилт хөдөлгөөн явагдсан ажил мэргэжлийн хүрээнд авч үзвэл худалдагч, хүнд даацын авто машины операторч, цэвэрлэгч үйлчлэгч, жолооч, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер гэх мэт ажил мэргэжлийн хүрээнд 60.0-аас дээш хувьтай бол хаалгач, засварын мужаан, банкны менежер ажил мэргэжлийн хувьд энэ үзүүлэлт 90.0-ээс дээш хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 19. Шинэ болон халагдсан ажиллагчид, ажил мэргэжлээр

15CO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Сүүлийн 12 сард ажилд авсан ажиллагчдын тоо			Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчид		
		Нийт	Сулажлын байранд	Орлуулсан түвшин (%)	Ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин (%)
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	1.0	1.4	72.9	1.8	9.2	95.4
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	7.3	8.9	67.3	8.3	6.1	74.7
832211	Жолооч, машины	6.2	7.0	61.7	3.6	5.5	86.1
231038	Багш, англи хэлний	5.2	6.0	62.6	3.6	4.6	83.6
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	3.1	2.6	45.5	5.4	3.4	71.8

142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	5.7	5.8	55.4	3.9	3.2	76.6
134611	Банкны менежер	1.1	2.0	99.7	8.4	1.6	43.7
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	1.3	0.7	28.9	0.9	2.7	92.4
241112	Нягтлан бодогч	2.6	2.6	54.9	2.4	2.0	76.8
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	0.1	0.2	78.8	0.7	2.4	93.5
343411	Тогооч	1.7	1.5	48.7	1.9	1.8	79.8
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.4	2.9	68.3	2.3	1.6	74.1
132416	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /агуулахын/	2.4	2.3	53.9	0.5	1.7	92.7
962911	Хаалгач	1.2	2.0	92.3	0.3	1.7	96.1
711515	Мужаан, засварын	1.1	2.0	96.8	0.5	1.6	92.7

Энэ жилийн хувьд дээрх мэргэжлүүдийн хүрээнд ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн их, төдийгүй үүнээс үүдсэн хангагдаагүй эрэлт байсаар байгаа харагдаж байна.

Аж ахуйн нэгжийн ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал нийт ажилд орсон ажиллагчдын 53.3 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод, 27.4 хувь нь 50-аас дээш ажиллагчидтай аж ахуйн нэгжүүдэд хамаарч буй бол сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан нийт ажиллагчдын 54.7 хувь, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчдын 59.1 хувь нь 9 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод хамаарч, жижиг ажил олгогчдын хүрээнд дэх шилжилт хөдөлгөөн хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлөхүйц их байсныг илтгэж байна.

2.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ

Судалгааны үндсэн үр дүнг жил бүрийн судалгааны нэгэн адил түүврийн эх олонлогт тархаан тооцсон бөгөөд хөдөлмөрийн зах зээлийн ажиллах хүчний эрэлтийг оны эхний ба сүүлийн хагас жилээр ангилан, ажлын байрны хэлбэр, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлээр задлан тайлбарладаг өмнөх агуулгын дагуу үр дүнг нэгтгэлээ.

Уг судалгааны судлах гол асуудал нь хөдөлмөрийн зэх зээл дэх ажлын байрны өсөлт, хүний нөөцийн чиглэлээрх ажил олгогчдын төлөвлөгөө, төсөөлөл юм. Энэ удаагийн судалгааг Дэлхийн банкны “Онцгой байдлын үеийн дэмжлэг болон хөдөлмөр эрхлэлтийн төсөл”-ийн санхүүгийн болон техникийн дэмжлэгтэйгээр ажиллагчдын ур чадварын эрэлтийг тодорхойлох зорилгоор нэмэлт модулиар өргөтгөн зохион байгуулсан нь онцлогтой юм.

Ажил олгогчдын ажиллах хүчний төсөөлөл нь эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байршил болон цаг хугацаанаас хамааран харилцан адилгүй байдаг хэдий ч тодорхой хэд хэдэн салбарын ажиллах хүчний эрэлт тогтмол эерэг өөрчлөлтийг үзүүлж, ажиллах хүчний шингээлт өндөртэй байдаг нь жил бүрийн ажиллах хүчний эрэлтийн мэдээллээс харагддаг. Эдгээр салбарт ажиллах хүчний хөдөлгөөн голлон явагддаг болохыг энд тэмдэглэх хэрэгтэй.

Хэдийгээр энэ жилийн хувьд давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөө удаан үргэлжилж, эдийн засаг хүндрэлтэй байгаа ч ажил олгогчдын ажиллах хүчний төсөөлөл эерэг хандлагатай байна. Ээлжит судалгааны хувьд өмнөх жилүүдийн адил тодорхой хэдэн салбарууд хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд голлон нөлөөлж, ажиллах хүчний өсөлт, хөдөлмөр эрхлэлтийн эерэг өөрчлөлтийг харуулдаг зүй тогтол хэвээр хадгалагдаж байна.

Хүн ам, суурьшлийн төвлөрөлөөс шалтгаалж орон нутагт нийслэлтэй харьцуулахад ажиллах хүчний эрэлт бага байдаг бөгөөд энэ жил ч энэхүү чиг хандлага хэвээр хадгалагдлаа.

Энэ удаагийн хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгааны дүнгээр идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ын 38.6 хувь нь шинэ болон сул ажлын байранд

ажилтан авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх жилийнхээс 9.6 пунктээр өсч, эдгээр ажил олгогчдын хүрээнд бий болох ажиллах хүчний эрэлт ч мөн өмнөх оны дүнгээс өссөн байна.

Хангайн бүсийн ААНБ-ын 46.2 хувь, Баруун бүсийн ажил олгогчдийн 39.0 хувь, Төвийн бүсийн ААНБ-ын 31.7 хувь нь ажилтан авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх онтой харьцуулахад өссөн үзүүлэлт бол Зүүн бүсийн 27.8 хувь ажиллах хүч авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх оны судалгааны үр дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй болж байна. Улаанбаатар хотын ажил олгогчдын 39.2 хувь нь ирэх онд ажиллах хүчээ нэмэгдүүлэх хэрэгцээ байгааг илэрхийлсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 10 пунктээр өсөх төлөвтэй байна.

Зураг 16. 2023 онд ААНБ-ууд шинээр ажилтан авах эсэх, бүсээр, /хувь/

2023 онд ажилтан авах ажил олгогчдын 37.3 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарын аж ахуйн нэгжүүд дангаараа бүрдүүлж байгаа бол 85.6 хувь нь хувийн өмчийн, 81.4 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай ажил олгогчид байна.

Харин ажиллагчдийн тооны бүлгээр харвал 9-өөс доош ажиллагчидтай жижиг аж ахуйн нэгжүүдийн 36.9 хувь, 30-49 ажиллагчтай аж ахуйн нэгжүүдийн 47.0 хувь нь 2023 онд ажилтан авах төлөвлөгөөтэй гэсэн бол 50-аас дээш ажиллагчидтай болон томоохон ажил олгогчдын 60-аас дээш хувь нь ажиллах хүчний хэрэгцээтэй хэмээсэн байна.

Хөдөлмөрийн зах зээлд 2023 онд 84.6 мянган ажиллах хүчний эрэлт, хэрэгцээ бий болохоор байгаа нь өнгөрсөн оны судалгааны үр дүнгээс 8.5 хувиар өсөх төлөвтэй байна. Ажиллах хүчний эрэлтийн 83.5 хувь нь оны эхний хагаст, үлдсэн 16.5 хувь нь оны сүүлийн хагас жилд бий болох төлөвтэй байна.

Манай улсын эрс тэс уур амьсгалтай холбоотойгоор эдийн засгийн зарим салбаруудад улирлын нөлөө их байдаг. Ийм онцлогтой салбаруудын ажил олгогчид хүйтэн сэрүүн улиралд үйл ажиллагаагаа түр зогсоож, дулааны улиралд эрчимждэг бөгөөд үйл ажиллагаа нь эрчимжих хугацаа нь оны эхний хагаст харьяалагддаг нь энэ хугацаанд хамаарах ажиллах хүчний эрэлт өндөр байхад голлон нөлөөлдөг.

2.2.1. ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ДАХЬ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ /2023.01-2023.06/

Энэ онд хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 70.6 мянга буюу 83.5 хувь нь оны эхний хагаст бий болох төлөвтэй байгаа нь өмнөх оны судалгааны дүнгээс өсөх үр дүнтэй байна.

Оны эхний хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг салбараар авч үзвэл бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт 18.1 мянга буюу оны эхний хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 25.7 хувь, барилгын салбарт 10.6 мянга буюу 15.0 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 8.3 мянга буюу 11.8 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт 4.4 мянга буюу 6.3 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт 4.0 мянга буюу 5.7 хувь нь бий болох төлөвтэй байна. Харин цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам гэх мэт салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт бага байхаар байна.

Зураг 17. 2023 оны эхний 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, /хувь/

Оны эхний хагас жилд бий болохоор хүлээгдэж буй ажиллах хүчний эрэлтийн 61.4 мянга буюу 87.0 хувь нь байнгын ажлын байр бол 9.2 мянга нь түр ажлын байр байна. Эрэлтийн 78.7 хувь нь Улаанбаатар хотод, 8.6 хувь нь Төвийн бүсэд бий болох дүр зураг гарчээ.

2.2.2. ОНЫ СҮҮЛИЙН ХАГАС ДАХЬ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ /2023.07- 2023.12/

Энэ оны сүүлийн хагаст улсын хэмжээнд 14.0 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болох нь өмнөх оны мөн дүнгээс 34.0 хувиар бага байна. Энэ нь ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 16.5 хувийг эзэлж байна.

Ажиллах хүчний сүүлийн хагас жилийн эрэлтийн хүрээнд бий болох ажлын байрны 83.1 хувь нь байнгын, үлдсэн 16.9 хувь нь түр ажлын байр байх төлөвтэй.

Байршлаар 78.5 хувь нь Улаанбаатар хотод, 9.4 хувь нь Хангайн бүсэд бий болох хүлээлттэй байна.

Зураг 18. 2023 оны сүүлийн 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, ЭЗҮА-ны салбарын ангилал, /хувь/

Оны сүүлийн хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 27.9 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт, 19.2 хувь нь барилга, 8.3 хувь нь боловсрол, 8.1 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт бий болох төсөөлөлтэй байна. Эдгээр нь сүүлийн 6 сарын нийт эрэлтийн 63.6 хувийг бүрдүүлж байна.

Өмнөх судалгааны үр дүнгээр жилийн сүүлийн хагаст ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтийн 27.1 хувийг эзэлж байсан бол энэ жилийн тухайд сүүлийн хагас дахь ажиллах хүчний эрэлт 10.3 пунктээр буурах төлөвтэй буюу сүүлийн 2 жилийн чиг хандлагаас өөрчлөгдсөн үр дүн гарчээ.

2.2.3. 2023 ОНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ НИЙТ ЭРЭЛТ

Улсын хэмжээнд 2023 онд 84.6 мянган ажлын байр бий болох ба өмнөх оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад 6.0 мянга гаруй ажлын байр буюу 8.4 хувиар өсч, хөдөлмөрийн зах зээлийн олон жилийн ерөнхий чиг хандлага хадгалагдах төлөв ажиглагдлаа. Ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлт тодорхой хувиар өсөх боломжтой байдаг.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаарх ажиллах хүчний эрэлт

Энэ онд ажиллах хүчний эрэлт хамгийн их байх салбар нь өмнөх жилүүдийн адил бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар бөгөөд 2023 онд хөдөлмөрийн зах зээлд гол эерэг нөлөөг үзүүлэх салбарууд болж байна.

Бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт жилийн нийт эрэлтийн 26.0 хувь буюу 22.0 мянган ажиллах хүчний эрэлт, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 9.5 мянга буюу нийт эрэлтийн 11.2 хувь бий болох ч өмнөх жилийн судалгааны үр дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт 7.9 хувиар буурахаар байна. 7.0 хувиар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар 7.0 хувиар буурах төлөвтэй байна. Харин барилгын салбарт 13.3 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болох нь нийт эрэлтийн 15.7 хувийг эзэлж, өмнөх жилийн судалгааны үр дүнгээс 15.9 хувиар өсөх үзүүлэлттэй байна.

Ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлт 2023 оны ажиллах хүчний эрэлтийн 52.9 хувийг бүрдүүлж байна.

Энэ жилийн хувьд санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбар, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх оны дүнгээс буурах төлөвтэй бөгөөд санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа 53.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 49.1 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа 44.7 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлт 20.9 хувиар буурах нь өндөр үзүүлэлт болж байна.

Дээрх салбаруудаас бусад салбаруудын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх жилийн үр дүнгээс өсөх бөгөөд уул уурхай, олборлолтын салбар, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбаруудад энэ хандлага өндөр хувьтай байх төлөвтэй байна. Тухайлбал уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 1.6 дахин, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбар 1.3 дахин, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа 1.1, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 0.7 дахин өсөх үр дүн гарчээ.

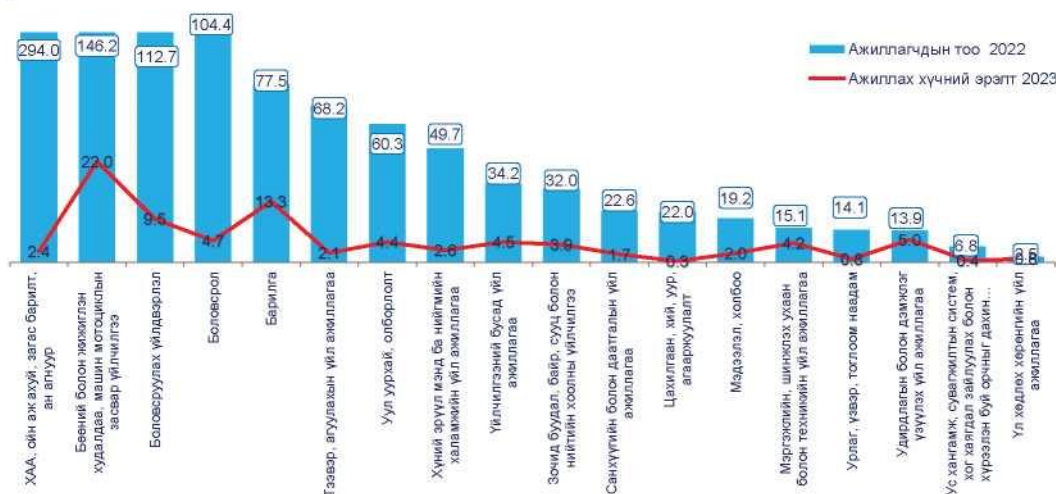
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт буурахаар тооцоологдож байсан бол энэ удаагийн үр дүнгээр дээрх салбаруудын эрэлт өсөх хандлагатай байна. Тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 54.2 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт салбарын ажиллах хүчний эрэлт 28.2 хувиар өсөхөөр байна.

Мөн мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 65.1 хувь, мэдээлэл, холбооны салбар 36.3 хувь, боловсролын салбар 33.4 хувиар өсөх төлөвтэй бөгөөд эдгээр нь ажиллах хүчний эрэлтийн 13.0 хувийг бүрдүүлж байна.

Жил бүрийн судалгааны дүнгээр ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамжийн үйл ажиллагаа, урлаг үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлт хамгийн бага хувийг эзэлж байдаг. Энэ удаа ч ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамжийн үйл ажиллагаа, урлаг үзвэр, тоглоом наадам, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт хамгийн бага байх төлөвтэй бөгөөд эдгээр салбаруудад 2.2 мянган ажлын байр бий болж, нийт эрэлтийн 2.7 хувийг эзэлж байна.

Энэ оны ажиллах хүчний эрэлтийг тухайн салбарын ажиллагчдын тоо -той харьцуулан авч үзвэл бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт тухайн салбарын ажиллагчдын 36.5 хувь, боловсролын салбарын 33.4 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа 32.9 хувь, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын 22.1 хувь, барилгын салбарын ажиллагчдын 19.5 хувьтай тус тус тэнцүү байна.

Зураг 20. Ажиллагчдын тоо болон ажиллах хүчний эрэлт, салбарын ангиллаар, /мян. хүн/

1 $\sqrt{Г^{\wedge}V} \sqrt{gmp}$

Харин ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт нь тухайн салбар бүрийн ажиллагчдын маш бага хувьтай тэнцүү байна.

2023 оны хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 83.5 хувь нь оны эхний хагаст бий болж, сүүлийн 6 сарын ажиллах хүчний эрэлтээс 5 дахин их, өмнөх оны үр дүнгээс 24.3 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна. Оны эхний хагаст хамаарах эрэлтийн 87.0 хувийг байнгын ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байгаа ч, оны нийт түр ажиллах хүчний эрэлтийн 79.6 хувь нь эхний хагас жилд бий болох төсөөлөлтэй байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар тус бүрээр авч үзвэл уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 90.1 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын 89.4 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын 89.1 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын 88.5 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын 88.3 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлтийн 88.0 хувь оны эхний хагас жилд бий болох төлөвтэй.

Ажиллах хүчний эрэлтийн голлох хувийг бүрдүүлдэг бөөний болон жижигхэн худалдаа, барилгын салбарын эрэлтийн 79.0-82.0 хувь нь оны эхний хагаст хамаарч байна. Мөн боловсрол болон тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбаруудаас бусад салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 80.0-аас дээш хувь нь оны эхний хагаст төлөвлөгдсөн байна.

Хүснэгт 20. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, салбар, хугацаагаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний нийт эрэлт/	Эхний		6Сүүлийн 6 сар	
		/мян. хүн/	Хувь	/мян. хүн/	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	2.4	1.9	80.3	0.5	19.7
Уул уурхай, олборлолт	4.4	4.0	90.1	0.4	9.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	9.5	8.3	88.0	1.1	12.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.3	0.3	89.4	0.0	10.6

Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.4	0.3	82.1	0.1	17.9
Барилга	13.3	10.6	79.8	2.7	20.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	22.0	18.1	82.3	3.9	17.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2.1	1.4	67.6	0.7	32.4
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	3.9	3.4	87.8	0.5	12.2
Мэдээлэл, холбоо	2.0	1.8	86.9	0.3	13.1
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.7	1.5	85.8	0.2	14.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	0.7	82.5	0.1	17.5
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.2	3.7	86.2	0.6	13.8
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	5.0	4.4	89.1	0.5	10.9
Боловсрол	4.7	3.5	75.3	1.2	24.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2.6	2.1	78.8	0.6	21.2
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.8	0.7	88.3	0.1	11.7
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	4.5	3.9	88.5	0.5	11.5
Нийт	84.6	70.6	83.5	14.0	16.5

Оны эхний болон сүүлийн хагасын ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын ажиллах хүчний эрэлт гол нөлөөг үзүүлж байна.

Байршлаарх ажиллах хүчний эрэлт

Энэ онд хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг байршлаар тодруулбал, 73.5 хувь буюу 62.1 мянга нь Улаанбаатар хотод, 12.3 хувь буюу 10.4 мянга нь Төвийн бүсэд, 7.5 хувь буюу 6.4 мянга нь Хангайн бүсэд, 5.0 хувь буюу 4.2 мянга нь Баруун бүсэд, үлдсэн хувь нь Зүүн бүсэд бий болох төлөвтэй байна.

Улаанбаатар хотын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх оны үр дүнгээс 2.7 пунктээр өсөх бол бүсүүдэд хамаарах ажиллах хүчний эрэлт буурах төлөвтэй байна.

Зураг 21. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, бүсээр, /хувь/

Улаанбаатар хотод хамгийн олон тооны ажлын байр буюу 62.1 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болохоос 86.4 хувь нь байнгын ажлын байранд ажиллах хүч авах эрэлт бол 62.4 хувь нь шинэ ажлын байр байна. Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд голлох эерэг нөлөө үзүүлсэн хэвээр байгаа юм. Тухайлбал Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 28.9 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 18.4 хувь барилгын салбарт, 9.6 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт үүсэх төлөвтэй байна.

Хэдийгээр нийслэлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтэд бага хувийг эзэлж байгаа ч тухайн салбарын ажиллах хүчний эрэлтэд Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх салбарууд ч байна.

Тодруулбал барилгын салбарын эрэлтийн 86.1 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбар 84.8 хувь, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын 83.8 хувь нь, боловсрол 82.7 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын эрэлтийн 81.7 хувь, мэдээлэл холбооны салбарын эрэлтийн 79.2 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 79.1 хувь нь Улаанбаатар хотод бий болж ажиллах хүчний өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна.

Энэ оны /2023/ хүлээгдэж буй ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 26.5 хувь нь орон нутагт бий болно. Үүний 62.1 хувь нь шинэ ажлын байр байгаа нь орон нутгийн хөдөлмөрийн зах зээл мөн хэмжээгээр тэлэх боломж буйг харуулж байгаа юм. Орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтэд дараах эдийн засгийн салбарууд гол нөлөөг үзүүлж байна. Тухайлбал, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтийн 18.0 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт 16.6 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 15.5% хувь нь бий болох төлөвтэй байна.

Харин салбарт эзлэх ажиллах хүчний эрэлтээр харвал уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 83.7 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын эрэлтийн 61.2 хувь, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын нийт эрэлтийн 48.2 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын 45.5 хувь нь орон нутагт бий болохоор байна.

Төвийн бүсэд ажиллах хүчний эрэлт бусад бүсээс өндөр байх ба 10.4 мянган шинэ болон сул ажлын байр бий болох төлөвтэй байна. Энэ эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, уул уурхай, олборлолт, боловсруулах үйлдвэрлэл, мэргэжлийн шинжлэх ухааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт өндөр хувийг эзэлж, тухайн бүс нутгийн ажиллах

хүчний эрэлтийн 70.3 хувийг бий болгох төлөвтэй.

Баруун бүс, Хангайн бүс нутагт боловсруулах үйлдвэрлэл, бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилгын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 50.0-аас дээш хувийг бүрдүүлж байна.

Хэдийгээр Зүүн бүс нутаг нь бусад бүстэй харьцуулахад ажиллах хүчний эрэлт харьцангуй бага байх төлөвтэй байгаа ч 1.4 мянган шинэ болон сул ажлын байр бий болохоор байна. Тухайн бүсийн ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлтээс гадна уул уурхай, олборлолт, хөдөө аж ахуйн салбарын эрэлт гол нөлөө үзүүлж, нийт эрэлтийн 68.1 хувийг дээрх салбаруудын эрэлт эзэлж байна.

Орон нутагт үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбар ажиллах хүчний эрэлт хамгийн үлэмж бага байх төсөөлөлтэй байна.

ААНБ-ын өмчийн хэлбэр, ажиллагчдын тооны бүлгээр

Ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 77.7 хувь нь хувийн хэвшлийн ААНБ-д, 11.8 хувь нь төрийн өмчит байгууллагад, үлдсэн хувь нь хувийн хамтарсан болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай бусад өмчлөлийн хэлбэрийн ААНБ-уудад бий болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл тухайн жилийн ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 10 ажлын байрны 8 нь хувийн хэвшлийн ААНБ-д хамааралтай байна.

Зураг 22. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын өмчийн хэлбэр, ажлын байрны хэлбэрээр

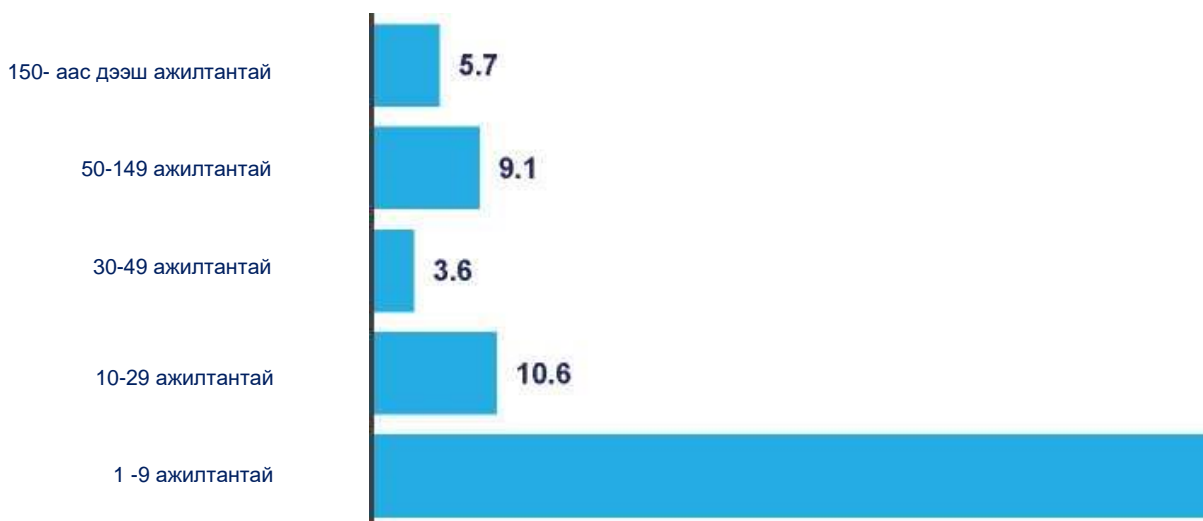

■ Байнгын ажлын байр ■ Түр ажлын байр

Хувийн өмчийн ААНБ-уудад бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 85.2 хувь нь байнгын ажлын байр байна. Энэ үзүүлэлт төрийн өмчийн байгууллагын хувьд 94.0 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн хэлбэрийн нэгжид 80.1 хувь, гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААНБ-уудын хувьд 94.6 хувьтай байгаа нь өнгөрсөн оны үр дүнтэй харьцуулахад өсөх үр дүн гарчээ. Өөрөөр хэлбэл өмчийн бүх хэлбэрийн ААНБ-уудад бий болох ажиллах хүчний эрэлт нь байнгын ажилтны тоог нэмэгдүүлэх боломжтой байна.

Аж ахуйн нэгжийн ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал ажиллах хүчний эрэлтийн 52.3 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай аж ахуйн нэгжүүдийн хүрээнд бий болохоор төсөөлөлтэй байгаа нь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 18.8 пунктээр өссөн үзүүлэлт болж байна.

Зураг 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр, /хувь/

Харин ажиллах хүчний эрэлтийн 10.6 хувь нь 10-29 ажиллагчидтай ААНБ-д, 9.1 хувь нь 50-149 ажиллагчидтай ажил олгогчдын хүрээнд бий болох төлөвтэй байна. Ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 81.6 хувь 30 хүртэлх ажиллагчидтай жижиг ААНБ-дад хамаарч байгаа нь үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ын дунд дээрх бүлгийн ААНБ-ын эзлэх хувь өндөр байдагтай холбоотой юм. Харин 150-аас дээш ажиллагчидтай ААНБ-д нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 5.7% хувь үүсэх төлөвтэй байна.

Ажлын байрны хэлбэрээр

Хөдөлмөрийн зэх зээлд 2023 онд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг ажлын байрны хэлбэрээр дэлгэрүүлэн үзвэл нийт эрэлтийн 86.3 хувь буюу 73.0 мянга нь байнгын ажиллах хүчний эрэлт байгаа нь өмнөх оны үр дүнгээс

Ажлын байрны хэлбэрээр

Хөдөлмөрийн зэх зээлд 2023 онд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг ажлын байрны хэлбэрээр дэлгэрүүлэн үзвэл нийт эрэлтийн 86.3 хувь буюу 73.0

мянга нь байнгын ажиллах хүчний эрэлт байгаа нь өмнөх оны үр дүнгээс 2.0 пунктээр өсөх үзүүлэлт байна. Харин түр ажлын байр өмнөх оныхоос 0.6 мянгаар буурах төлөвтэй бөгөөд ажиллах хүчний эрэлтийн 13.7 хувийг эзэлж байна.

2023 оны 73.0 мянган байнгын ажиллах хүчний эрэлтийн 76.7 хувь буюу 56.0 мянга нь хувийн өмчийн ААНБ-уудад, 12.8 хувь буюу 9.4 мянга нь төрийн өмчийн, үлдсэн хувь нь хувийн хамтарсан, гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай болон бусад өмчлөлийн хэлбэрийн ААНБ-д бий болохоор байна. Түр ажлын байрны хувьд ч 83.8 хувь нь хувийн өмчийн аж ахуйн нэгж байгууллагад бий болж үлдсэн хувь нь бусад өмчийн хэлбэрийн ажил олгогчдод бий болох төлөвтэй бөгөөд байнгын ажлын байрны 84.1 хувь нь, түр ажлын байрны 79.6 хувь нь оны эхний хагас жилийн хугацаанд бий болох хандлагатай байна.

Байнгын ажиллах хүчний эрэлтэд гол нөлөө үзүүлж буй салбар нь бөөний болон жижиглэн худалдаа болон барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд энэ үзүүлэлт түр ажиллах хүчний эрэлтэд ч давтагдах төлөвтэй байна. Тухайн салбаруудын байнгын ажиллах хүчний эрэлт нийт байнгын ажлын байрны эрэлтийн 51.1 хувийг, түр ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 64.5 хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 21. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэр, салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний эрэлт /мян.хүн/		Эзлэх хувь	
	Байнгын	Түр	Байнгын	Түр
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.9	0.5	2.6	4.0
Уул уурхай, олборлолт	4.0	0.5	5.4	4.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	8.3	1.1	11.4	9.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.3	0.0	0.4	0.1
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.4	0.0	0.5	0.0
Барилга	8.9	4.4	12.2	38.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	20.1	1.9	27.5	16.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1.8	0.3	2.4	2.5
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	3.7	0.2	5.1	1.5
Мэдээлэл, холбоо	1.7	0.4	2.3	3.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.7	0.0	2.3	0.3
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.7	0.1	0.9	1.3

Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.2	0.0	5.8	0.1
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	3.9	1.0	5.4	9.0
Боловсрол	4.4	0.3	6.1	2.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2.4	0.2	3.3	1.7
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.7	0.1	0.9	0.7
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	3.9	0.5	5.4	4.6
Нийт	73.0	11.6	100	100

Энэ удаагийн судалгааны дүнгээр эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын бүх хэлбэрт байнгын ажилтан авах хэрэгцээ өндөр хувьтай бөгөөд энэ нь хөдөлмөр эрхлэлтэд эерэг үр дүн үзүүлэх юм. Тухайлбал, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 99.7 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн

99.5 хувь санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын 98.0 хувь, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарын 95.4 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт болон боловсролын салбарын эрэлтийн тус бүр 94.4 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 92.7 хувийг байнгын ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байна. Түүнчлэн, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбараас бусад бүх салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 80-аас дээш хувийг байнгын ажиллах хүчний эрэлт бүрдүүлж байна.

Түр ажиллах хүчний нийт эрэлтэд эзлэх хувиар харвал барилгын салбарт 38.1 хувь, жижиглэн худалдааны салбарт 16.7 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 9.8 хувь нь хамаарч байна. Харин эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд барилгын салбарын эрэлтийн 31.1 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 21.0 хувь, мэдээлэл, холбооны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 18.0 хувийг түр ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байна.

Ажлын байрны төрлөөр

Хөдөлмөр эрхлэлтийн өсөлтийг харуулах нэг үзүүлэлт нь шинээр бий болох ажлын байр бөгөөд 2023 онд бий болох нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 52.7 мянга буюу 62.4 хувь нь шинэ ажлын байранд ажилтан авах эрэлт байгаа нь хөдөлмөрийн зах зээлд боломжтойг харуулж байна. Нийт эрэлтийн 31.8 мянга буюу 31.8 хувь нь сул ажлын байр байгаа нь өмнөх оныхоос 8.2 мянгаар өссөн үзүүлэлт болжээ.

Хүснэгт 22. Ажиллах хүчний эрэлт, салбараар, ажлын байрны төрлөөр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний эрэлт /мян.хүн/		Дүнд эзлэх хувь	
	Шинэ	Сул	Шинэ	Сул
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.7	0.7	3.2	2.2
Уул уурхай, олборлолт	3.4	1.1	6.4	3.4
Боловсруулах үйлдвэрлэл	5.3	4.1	10.1	13.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.1	0.2	0.1	0.7

Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.3	0.1	0.6	0.3
Барилга	10.3	3.0	19.6	9.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	13.3	8.8	25.2	27.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1.5	0.5	2.9	1.7
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.6	1.2	5.0	3.9
Мэдээлэл, холбоо	1.6	0.4	3.0	1.4
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.5	0.2	2.9	0.7
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.4	0.4	0.8	1.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	3.4	0.8	6.5	2.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.3	2.7	4.3	8.6
Боловсрол	2.0	2.8	3.7	8.6
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1.0	1.7	1.8	5.3
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.4	0.4	0.7	1.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1.8	2.7	3.4	8.4
Нийт	52.7	31.8	100	100

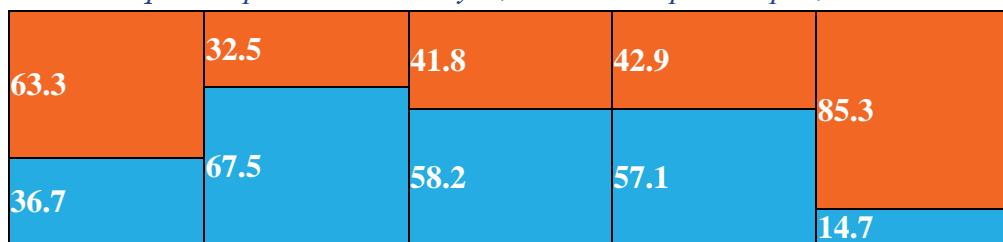
Ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд бий болох шинэ ажлын байрны 25.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 19.6 хувь нь барилгын салбарт, 10.1 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт тус тус бий болох бол сул ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлтийн 49.8 хувь нь мөн эдгээр салбаруудад бий болохоор харагдаж байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд өмнөх жилүүдийн үр дүнгээр салбаруудад шинэ ажлын байрны эзлэх хувь өндөр байсан бөгөөд энэ жил энэ үзүүлэлт багасаж сул ажлын байрны эзлэх хувь өссөн үр дүнтэй байна.

Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 86.8 хувь, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 80.8 хувь нь шинээр бий болох ажлын байранд ажилтан авах эрэлт байгаа нь хамгийн өндөр хувийг харуулж байна. Мэдээлэл, холбооны салбарын 78.3 хувь барилгын салбарын эрэлтийн 77.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын 77.6 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарын 75.6 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа салбарын эрэлтийн 73.7 хувь, ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур салбарын эрэлтийн 70.1 хувийг шинэ ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлт дангаараа бүрдүүлж байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байна.

Харин сул ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлтийн хувьд зарим салбаруудад багагүй хувийг эзэлж байна. Тухайлбал, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 63.9 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын 59.9 хувь, боловсролын салбарын 58.5 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын 54.8 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлтийн 53.1 хувийг сул ажлын байрны эрэлт бүрдүүлж байна.

Зураг 24. Ажиллах хүчний эрэлтийн эзлэх хувь, ажлын байрны төрөл, өмчийн хэлбэрээр

ТӨРИЙН ӨМЧИТ ХУВИЙН ӨМЧ ХУВИЙН ГАДААД УЛСЫН БУСАД ХАМТАРСАН

■ Шинэ ажлын байр > Сул ажлын байр

Өмчийн хэлбэрт эзлэх хувийн жингээр харвал төрийн өмчийн ажил олгогчдод үүсэх ажиллах хүчний эрэлтийн 36.7 хувь, хувийн өмчийн ажил олгогчдын 67.5 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн ААНБ-ийн 58.2 хувь, гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай ажил олгогчдод бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн

57.1 хувь нь шинэ ажлын байр байгаа нь өмчийн бүх хэлбэрийн хувьд өмнөх оны үр дүнгээс шинэ ажлын байр үүсэх хувь буурах төсөөлөлтэй байна.

Өнгөрсөн оны судалгааны үр дүнгээр сул ажлын байрыг нөхөх ажиллах хүчний эрэлт 23.6 мянга байсан бол энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээр

31.8 мянга болж өсөх тооцоо гарсан нь нэг талаас ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн ихсэх хандлагатай байгааг харуулж байна.

Эдгээр сул ажлын байр бий болж буй шалтгааныг тодруулсан бөгөөд ажил олгогчид голлох шалтгаан нь хувь хүний хандлага ёс, хувийн зохион байгуулалттай холбоотой шалтгаануудыг нэрлэж, хамгийн түгээмэл нь ажил хөдөлмөр эрхлэх хүсэл, эрмэлзлэлгүй байгаа талаар байнга дурьдсаар байна. Ажиллагч тогтвор суурьшилтай ажиллахгүй байх, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарах, тодорхойгүй шалтгаанаар ажлаа орхих үзэгдэл түгээмэл байсаар байгааг энэ жилийн үр дүн дахин давтлаа. Жил бүр сул ажлын байр бий болж буй шалтгааны хамгийн өндөр хувийг дээрх шалтгаанууд эзэлсэн хэвээр байна. Энэ удаад эдгээр нь сул ажлын байр бий болох шалтгааны 69.3 хувийг эзэлжээ.

Зураг 25. Сул ажлын байр бий болсон шалтгаан, /хувь/

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдолд 32.4 хувийг бүрдүүлж буй нь өмнөх оны үр дүнгээс 14.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт бол тогтвортой ажиллахгүй байх шалтгаан 23.2 хувь болж 8.9 пунктээр өсөх төлөвтэй байна. Хувь хүний хөгжиж, боловсрох болон нийгмийн халамж, хамгааллын хэрэгцээний улмаас үүсэх хоёрдогч шалтгаан болох тэтгэвэр, тэтгэмжид хамрагдах, жирэмсний амралтаа авах, шилжих, суралцах тохиолдол нь 25.7 хувийг бүрдүүлж байгаа бол ажил олгогчийн санаачилгаар ажиллагч халагдах тохиолдол нийт шалтгааны 2.0 хувийг эзэлж буй нь 1.9 пунктээр буурсан үзүүлэлт болж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлт

Ажиллах хүчний эрэлтийн ажил мэргэжлийн бүлгээрх тооцоололыг энд тайлбарлая.

Энэ оны ажиллах хүчний эрэлтийг ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр авч үзвэл ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 27.4 хувийг мэргэжилтэн буюу II бүлгийн ажил мэргэжил, 18.9 хувийг энгийн ажил мэргэжил буюу IX бүлгийн, 18.6 хувийг үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан буюу VII бүлгийн ажил мэргэжлийн бүлэгт хамаарах ажил мэргэжлийн эрэлт эзэлж, нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 64.9 хувийг бүрдүүлж байна. Энэ удаад мэргэжилтэн бүлгийн ажил мэргэжлүүдийн эрэлтийн эзлэх хувь өмнөх жилийн дүнгээс өссөн бөгөөд харин энгийн ажил мэргэжлийн бүлгийн нийт эрэлтэд эзлэх хувийн жин өмнөх оныхоос буурах үзүүлэлттэй байна.

Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан, суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч гэх мэт бүлгийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь өмнөх оноос мөн буурах төлөвтэй байна

Хүснэгт 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлэг, /хувь/.

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	6.6
2	Мэргэжилтэн	27.4
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	9.0
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	3.2
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	7.1
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	1.0
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	18.6
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	8.2
9	Энгийн ажил мэргэжил	18.9
10	Нийт	100.0

Ажиллах хүчний эрэлтийг ажил мэргэжлийн хувьд авч үзвэл өмнөх жилүүдийн адил тухайн жилд ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх салбарт харьяалагдах ажил мэргэжлээрх эрэлт илүү өндөр байх чиг хандлага өөрчлөгдөөгүй байна. Мөн тусгайлсан мэргэжил, боловсрол, ур чадвар шаардахгүй энгийн ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр хэвээр хэдий ч өмнөх оны дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 5.1 хувийг цэвэрлэгч, үйлчлэгч, 4.1 хувийг үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан, 3.2 хувийг барилгын туслах ажилтан зэрэг ажил мэргэжлүүд эзэлж байна. Эдгээр ажил мэргэжлийн эрэлт жил бүрийн ажил мэргэжлээрх эрэлтэд багагүй хувийг эзэлдэг бөгөөд энэ оны нийт эрэлтийн 12.4 хувийг бүрдүүлж байна. Түүнчлэн засалчин, шаварчин, хүнд даацын авто машины операторч, худалдагч, жолооч, туслах сувилагч, мужаан, тогооч, гагнуурчин, арматурчин, автомашины хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин зэрэг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагаар бэлтгэдэг ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр байгаа бол дээд боловсролын хувьд нягтлан бодогч, англи хэлний багш, бөөний худалдааны менежер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, малын эмч зэрэг ажил мэргэжлүүд эрэлттэй ажил мэргэжлийн хүрээнд нэрлэгдэж байна.

Хүснэгт 24. Эрэлттэй ажил мэргэжил, /хувь/

Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	712311	Засалчин, шаварчин	5.2	11	142012	Менежер, бөөний худалдаачин	1.7
2	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, тасалгааны албан	5.1	12	711515	Мужаан, засварын	1.6
3	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	4.1	13	226201	Эм зүйч	1.6
4	833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	3.2	14	343411	Тогооч	1.6
5	931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	3.2	15	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	1.5
6	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	3.2	16	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	1.5
7	322101	Туслах сувилагч	3.2	17	225011	Малын эмч	1.4
8	241112	Нягтлан бодогч	2.6	18	721214	Гагнуурчин	1.3
9	832211	Жолооч, машины	2.6	19	711411	Арматурчин	1.3
10	231038	Багш, англи хэлний	2.0	20	723119	Автомашины хөдөлгүүрийн засварчин,	1.3

Дээрх нэр бүхий ажил мэргэжлийн эрэлт нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 49.2 хувийг бүрдүүлж байна.

Ажил олгогчид ажилтан авахдаа боловсролын хувьд харилцан адилгүй түвшин шаарддаг бөгөөд энэ нь ажил мэргэжил, ажлын байрны онцлогоос шалтгаалж байна. Энгийн ажил мэргэжлийн хүрээнд боловсролын доод түвшинээр бүрэн дунд боловсролыг ихэнхдээ нэрлэсэн бол дээд боловсрол шаардах ажил мэргэжлийн хүрээнд дипломын болон

бакалаврын дээд боловсролтой байх шаардлагын түлхүү нэрлэжээ. Өөрөөр хэлбэл ажил мэргэжил бүрд шаардах боловсролын доод түвшний хувьд ажил мэргэжлийн 49.2 хувьд бакалавр болон түүнээс дээш боловсролтой байх шаардлагатай гэж үзсэн бол 30.0 хувьд бүрэн дунд түвшнээс дээш боловсрол шаардлагатай бол боловсрол шаардахгүй тохиолдол 1.7 хувийг эзэлж байна.

2.3. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЦОМХОТГОЛ

Цаг үеийн нөхцөл байдал, бусад шалтгааны улмаас ажил олгогчдод ажиллах хүчний эрэлт бий болохоос гадна ажиллагчдаа цомхотгох шаардлага үүсдэг. Энэ жил ажил олгогчдын маш бага хэсэг буюу 1.4 хувь нь ажиллагчдаа цомхотгох төлөвлөгөөтэй байгаа гэсэн нь өмнөх жилийн судалгааны дүнгээс 0.2 пунктээр буурах төлөвтэй байна. Үүнээс үүдэн 2.1 мянган ажилтан ажлаас халагдах эрсдэлд байна. Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын ААНБ-уудын хүрээнд цомхотгол голлон явагдах төлөвтэй.

Ажиллагчдаа цомхотгол ААНБ-ын 96.8 хувь нь Улаанбаатар хотод харьяалагдаж буй бол, 87.1 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-ууд байна.

Цомхотголын улмаас ажлаас халагдах эрсдэл бүхий 2.1 мянган ажиллагчдын 28.3 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 22.4 хувь нь уул уурхай, олборлолтын салбарт, 13.5 хувь нь удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт харьяалагдаж байна.

Цомхотголын шалтгааныг тодруулбал 48.0 хувийг байгууллага үйл ажиллагаагаа зогсоосон, 28.3 хувийг хөрөнгө санхүүгийн хомсдолтой холбоотой хүндрэл эзэлж, 15.3 хувь нь үйл ажиллагаагаа зогсоосон гэсэн нь өмнөх судалгааны үр дүнтэй адил үзүүлэлт болж байна. Харин байгууллагын бүтэц зохион байгуулалттай холбоотой хүндрэл маш багахан хувийг бүрдүүлж байна.

2.4. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ХОМСДОЛ

Өнгөрөгч онд аж ахуйн нэгж байгууллагын 15.9 хувь нь шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олноогүйн улмаас төлөвлөсөн ажилтнаа авч чадаагүй буюу ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн гэсэн нь өмнөх оноос 3.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт болжээ. Ажиллах хүчний хомсдолыг тархааж үзвэл жилийн хугацаанд 42.7 мянган ажиллах хүчний хомсдол үүссэн нь хомсдолд өртсөн ААНБ-ын эзлэх хувь буурсан ч хомсдолтой ажиллагчид 5.8 мянгаар өссөн үзүүлэлт болжээ.

Байршлаар

Улаанбаатар хотын ажил олгогчдын 16.9 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн ба эдгээр ААНБ-уудад 33.6 мянган ажлын байр байсан нь нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 8.8 хувийг эзэлж байна.

■ Тийм "Үгүй

Хангайн бүсийн ажил олгогчдын 17.8 хувь, Баруун бүсийн ажил олгогчдын 10.4 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн бол Төвийн бүсийн ажил олгогчдын 14.2 хувь, Зүүн бүсийн 9.2 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолдолтой байсан нь эдгээр бүсэд хамаарах ажил олгогчдын хувьд уг үзүүлэлт буурсан үзүүлэлт болж байна.

Улаанбаатар хот болон Хангайн бүсэд хамаарах ажиллах хүчний хомсдол өнгөрсөн жилийн мөн үеийнхээс өсч, Улаанбаатар хотод 33.6 мянга, Хангайн бүсэд 2.8 мянга болсон үр дүнтэй байна.

Хүснэгт 25. Ажиллах хүчний хомсдол, бүсээр, хүйсээр

Бүс	Хомсдолтой ажиллах хүчний тоо /мян.хүн/	
	Нийт	Дүнд эзлэх хувь
Баруун	1.3	3.0
Хангай	2.8	6.5
Төв	4.1	9.5
Зүүн	0.9	2.2
Улаанбаатар	33.6	78.8
Нийт	42.7	100

Бусад бүсүүдэд өнгөрсөн оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад ажиллах хүчний хомсдол буурч, нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 14.7 хувь болж байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн нийт ААНБ-уудын 31.3 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд ажиллах хүчний хомсдолын 22.5 хувийг тухайн салбарын хомсдол эзэлж байна. Үүнээс гадна барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын ажил олгогчид ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн аж ахуйн нэгжүүдийн 18.7 хувийг эзэлж, эдгээр салбарын ажиллах хүчний хомсдол нийт хомсдолын 27.5 хувийг бүрдүүлж байна. Үүнээс үзэхэд өнгөрсөн жил зөвхөн дээрх 3 салбаруудын хүрээнд ажиллах хүчний хомсдолоос үүдэлтэй 21.4 мянган ажлын байр байжээ. Харин ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий агааржуулалтын салбар, Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, уул уурхай, олборлолтын салбарын ажил олгогчид ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн тохиодолд эзлэх хувь хамгийн бага байна.

Хүснэгт 26. Ажиллах хүчний хомсдол, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний хомсдол	
	Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.3	3.0
Уул уурхай, олборлолт	0.4	1.0
Боловсруулах үйлдвэрлэл	6.1	14.3
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.1	0.3
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.1	0.3
Барилга	5.6	13.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	9.6	22.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	0.5	1.2
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.0	4.6
Мэдээлэл, холбоо	0.7	1.6

Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	0.4	0.8
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	1.9
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	3.1	7.3
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.6	6.2
Боловсрол	2.7	6.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1.0	2.3
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.5	1.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	5.0	11.7
Нийт	42.7	100.0

Нийт ажиллах хүчний хомсдолд хувийн өмчийн ААНБ-ууд ажиллах хүчний хомсдолд хамгийн их өртсөн бөгөөд нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 72.5 хувь болох 31.0 мянган ажилтаны хэрэгцээ байсаар байжээ. ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал хомсдолтой ажиллагчдын 81.4 хувь 30 хүртэлх ажиллагчидтай жижиг аж ахуйн нэгж, үүнээс 69.7 хувь нь 9 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-дад харьяалагдаж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний хомсдол

Ажиллах хүчний хомсдолыг ажил мэргэжлийн бүлгийн хувьд авч үзвэл мэргэжилтэн, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, энгийн ажил мэргэжлийн бүлгүүдийн ажил мэргэжлийн ажилтны хомсдол 64.0 хувийг бүрдүүлж байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Хүснэгт 27. Ажиллах хүчний хомсдол, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /хувь/

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	8.2
2	Мэргэжилтэн	27.9
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	8.9
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	2.3
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	7.4
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	0.7
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	11.9
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	8.4
9	Энгийн ажил мэргэжил	24.3
10	НИЙТ	100

Ажил мэргэжил хувьд хамгийн их хомсдолтой байсан нь ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн буюу өмнө яригдсан ажилтан ажилд орсон ажлаас гарсан тохиолдлуудын хүрэн дэх ажил мэргэжлүүд түлхүү нэрлэгдсэн байна. Өөрөөр хэлбэл ажиллах хүчний хөдөлгөөн ихтэй байсан ажил мэргэжлүүд хомсдолтой ажил мэргэжлээр нэрлэгджээ. Мөн энэ нь эрэлттэй ажил мэргэжлийн жагсаалтад ч нөлөөлсөн байдалтай байна. Өөрөөр хэлбэл тухайн онд хомсдолтой байсан ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлт хангагдаагүйгээс ирэх оны ажиллах хүчний эрэлтэд ч өндөр хувьтай дурьдагдаж, хөдөлмөрийн зах зээлд гол нөлөөг үзүүлсээр байна. Доорх жагсаалтаас ажил мэргэжлийн үзүүлэлтүүдийг харна уу.

Хүснэгт 28. Хомсдолтой ажил мэргэжил, дүнд эзлэх хувь

Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	18СӨ код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, тасалгааны албан	8.2	11	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.0
2	931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	5.0	12	241112	Нягтлан бодогч	1.9
3	225011	Малын эмч	4.2	13	711515	Мужаан, засварын	1.8
4	962911	Хаалгач	3.7	14	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	1.7
5	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	3.5	15	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	1.7
6	142012	Менежер, бөөний худалдааны /дэлгүүрийн/	3.1	16	215228	Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	1.7
7	812127	Операторч, автогрейдерийн	2.9	17	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	1.6
8	832211	Жолооч, машины	2.9	18	833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	1.3
9	343411	Тогооч	2.4	19	712311	Засалчин, шаварчин	1.2
10	122111	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / борлуулалтын/	2.2	20	721214	Гагнуурчин	1.2

Дурьдагсан ажил мэргэжлүүдийн ажиллах хүчний хомсдолд эзлэх хувийн жин 54.4 хувь байна.

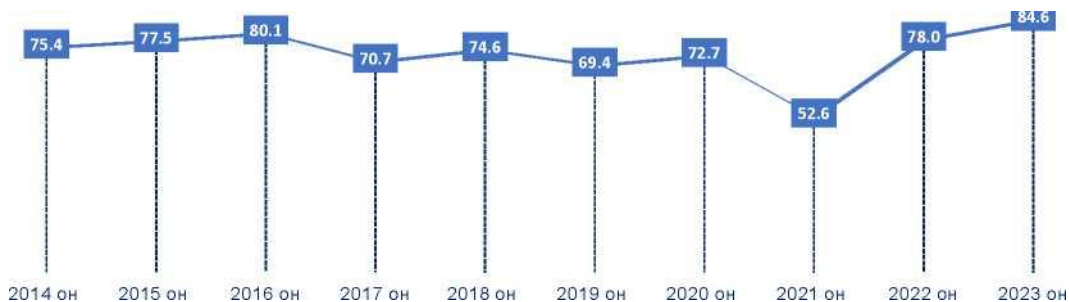
2.5. ӨМНӨХ СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Олон жилийн ажиллах хүчний эрэлтийн ерөнхий чиг хандлага, ажил олгогчдын төлөвлөгөөнөөс дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл цаашид өсөн нэмэгдэх хангалттай нөөц бололцоо, боломж буйг харуулдаг бөгөөд энэ жилийн хувьд сүүлийн жилүүдэд үргэлжилсэн эдийн засгийн хүндрэлтэй онцгой нөхцөл байдлын дараах үе гэдгээрээ онцлогтой байна.

Өөрөөр хэлбэл хөдөлмөрийн зах зээл урт хугацаандаа тэлэх, өргөжих ерөнхий чиг хандлагатай хэдий ч тухайн үеийн нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан бага хэмжээний хэлбэлзэл байдаг.

Жил бүрийн судалгааны дүнгээс хөдөлмөрийн зах зээлд улирлын нөлөөлөл байнга ажиглагддаг бөгөөд нэг жилийн ажиллах хүчний эрэлтийн гурван ажлын байр тутмын хоёр нь оны эхний хагас жилд бий болох хандлагатай байдаг. Энэ жилийн судалгааны дүнд хадгалагдаж, нийт эрэлтийн 83.5 хувь эхний хагас жилд харьяалагдаж байна.

Сүүлийн 10 жилийн хувьд улсын хэмжээнд ажиллах хүчний эрэлт 52.0 мянгаас 80.0 мянгын хооронд хэлбэлзэж, дундаж нь 72.9 мянга байсан бол 2023 оны хувьд энэ үзүүлэлт 84.6 мянга байгаа нь судалгаа явагдаж эхлэснээс хойш хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна. 2021 онд ажиллах хүчний эрэлт бага байхад нөлөөлсөн гол хүчин зүйл нь ковид, цар тахлын үеийн онцгой нөхцөл байдлын үеийн нийгэм, эдийн засгийн тогтворгүй байдал юм.

Олон жилийн чиг хандлагаар ажиллах хүчний эрэлтэд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд голлон нөлөөлж, ажиллах хүчний эрэлтийн 50-аас дээш хувийг бүрдүүлдэг.

Энэ удаа өмнөх жилтэй харьцуулахад ихэнх салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт өссөн бөгөөд үүнд уул уурхай, олборлолтын салбар, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт ихээхэн нөлөөлж байна.

Барилгын салбар, уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт сүүлийн 3 жилд өссөн үзүүлэлттэй байгаа бол барилгын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт нь 14.7 мянга бөгөөд хамгийн бага нь 2017 онд 9.8 мянга байсан бол энэ оны хувьд өмнөх оноос 1.8 мянгаар өсөх, уул уурхайн салбарын эрэлт 10 жилийн дундаж нь 2.6 мянга бөгөөд өмнөх оноос 2.8 мянгаар өсөх үр дүн гарчээ.

Боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын тухайд ажиллах хүчний эрэлтийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт нь 9.3 мянга бөгөөд энэ удаад өмнөх оны үр дүнгээс 0.7 мянгаар буурах хандлагатай байна.

Зураг 28. Ажиллах хүчний эрэлт, тэргүүлэх салбараар, /мян.хүн/

■ 2019 он "2020 он «2021 он "2022 он "2023 он

	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	Уул уурхай, олборлолт	Боловсруулах үйлдвэрлэл	Барилга	Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ
2019 он	1.9	2.2	10.3	17.7	13.2	3.8
2020 он	2.3	3.0	7.4	14.5	16.7	4.0
2021 он	2.4	1.2	6.8	10.8	13.3	2.5
2022 он	1.5	1.7	10.2	11.5	23.9	4.1
2023 он	2.4	4.4	9.5	13.3	22.0	3.9

Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар нь хөдөлмөрийн зах зээлд гол нөлөө үзүүлэхүйц ажиллах хүчний эрэлт өндөртэй салбар төдийгүй ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн их, салбарын ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлт тогтворгүй байх хандлагатай, хэлбэлзлэл ихтэй байдаг. Сүүлийн 10 жилийн хугацаан дахь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн дундаж үзүүлэлт

16.6 мянга бөгөөд багадаа 5.5 мянга, хамгийн өндөр нь 24.5 мянга байжээ. Харин 2023 онд эрэлт 22.0 мянга болж 1.9 мянгаар буурах үр дүн гарсан.

2023 онд хөдөлмөрийн зах зээл дэх ажиллах хүчний эрэлт бүхэлдээ өсөх үзүүлэлттэй хэдий ч хэд хэдэн томоохон салбаруудын эрэлт буурах дүр зурагтай байна.

Бүс нутгийн хүрээнд авч үзвэл ажиллах хүчний эрэлтийн ихэнх хувийг Улаанбаатар хотын ажиллах хүчний эрэлт бүрдүүлдэг бөгөөд сүүлийн 5 жилийн дунджаар харвал 51.5 мянга бөгөөд 2021 оны хувьд 37.2 мянга байгаа нь хамгийн бага, 2023 онд 62.1 мянгад хүрэх нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна. Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн багтаамж 2021 онд огцом буурсан ч 2023 онд тэлэх, цаашдаа өргөжих ерөнхий чиг хандлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Судалгааны сүүлийн 10 жилийн дунджаар нийт ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд дэх ажлын байрны 71.9 хувь буюу 10 ажлын байр тутмын 7 нь байнгын ажлын байр байдаг. Нийт ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь хэдий их байх тусам

Энэ удаад уг үзүүлэлт нийт ажиллах хүчний 86.3 хувийг эзэлж өмнөх оны дүнгээс өсөх төлөвтэй байна.

Зураг 30. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэрээр, /хувь/

Судалгааны жил бүрийн үр дүнгээр шинэ ажлын байран дахь ажиллах хүчний эрэлт дийлэнх бөгөөд энэ нь хөдөлмөрийн зах зээлд нэн таатай үзэгдэл юм.

Сүүлийн 10 жилийн дунджаар ажиллах хүчний эрэлт бий болж буй ажлын байрны 58.2 хувь нь шинээр бий болох ажлын байр байна. Энэ нь хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний цэвэр өсөлт бий болох боломжийг олгох бөгөөд дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл тэр хэмжээгээр тэлэх бололцоотой болж байгаа юм. Энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээр шинэ ажлын байрны нийт ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь бага зэрэг буурах хандлагатай байна.

Зураг 31. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны төрлөөр, /хувь/

■ Шинэ ажлын байр «Сул ажлын байр

Бид энэхүү судалгааны үр дүнд тулгуурлан хөдөлмөрийн зах зээлийн богино хугацаанд эрэлттэй байгаа ажил мэргэжлийг мөн харьцуулан харах боломж бүрддэг. Энэ үзүүлүүлэлтээс сүүлийн жилүүдийн турш хэд хэдэн ажил мэргэжил ажиллах хүчний эрэлт, хомсдолд голлон нөлөөлж байгааг харж болдог.

Хүснэгт 29. Эрэлттэй ажил мэргэжил, оноор

2023 онд эрэлттэй байх ажил мэргэжил		2022 онд эрэлттэй байх ажил мэргэжил	
18СӨ	Ажил мэргэжлийн нэр	18СӨ	Ажил мэргэжлийн нэр
712311	Засалчин, шаварчин	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	931311	Туслах ажилтан, барилга угсралтын
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	833213	Жолооч, ачааны тэрэгний
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	212021	Шинжээч, даатгалын тооцооллын
931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	911214	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын
322101	Туслах сувилагч	343411	Тогооч
241112	Нягтлан бодогч	711511	Барилга угсралтын мужаан
832211	Жолооч, машины	541411	Харуул, гэрээт албаны
231038	Багш, англи хэлний	933315	Ачигч, агуулахын
142012	Менежер, бөөний худалдааны дэлгүүрийн/	524212	Борлуулагч
711515	Мужаан, засварын	513111	Зөөгч
226201	Эм зүйч	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан
343411	Тогооч	711411	Арматурчин

214417	Инженер, дотоод шаталгат хөдөлгүүрийн	933316	Ачигч, дэлгүүрийн
933316	Ачигч, дэлгүүрийн	721214	Гагнуурчин
225011	Малын эмч	941211	Гараар аяга таваг угаагч
721214	Гагнуурчин	816012	Операторч, талх жигнэх машины
711411	Арматурчин	911118	Үйлчилгээний болон энгийн ажлын зохион байгуулагч
723119	Автомашин хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн

Судалгаа хийгдсэн 10 гаруй жилийн хугацаанд ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлтийг харахад хөдөлмөрийн зах зээлд хэдэн нийтлэг төлөв тогтмол ажиглагддаг. Тухайлбал,

- Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын ажил мэргэжлийн хүрээнд, мөн авч чадаагүй буюу хомсдолтой гэж нэрлэгдсэн ажил мэргэжлийн эрэлт өсөх хандлагатай бөгөөд жил бүрийн үр дүнд давтагдсаар байна.
- Хөдөлмөрийн зах зээлд дээд боловсролын ажил мэргэжлийн эрэлтээс илүү мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагаар бэлтгэгддэг ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр байх хандлага хадгалагдсаар байна. Тодруулбал, тогооч, зөөгч, жолооч, гагнуурчин, цахилгаанчин гэх мэт ажил мэргэжлийн эрэлт жил бүрийн эрэлттэй ажил мэргэжлийн ангилалд тогтмол нэрлэгдсээр байна. Энэ нь нэг талаас мэргэжилтэй ажиллагчдын хэрэгцээ өндөр мэт боловч, нөгөө талаас эдгээр ажил мэргэжлийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлт төдийлөн тогтвортой бус байгааг харуулж байна. Мөн энгийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтийн ихэнх хувийг бүрдүүлдэг үзэгдэл түгээмэл хэвээр байна.
- Сүүлийн жилүүдийн нэг онцлог нь цахим технологийн хөгжлийн нөлөөгөөр энэ чиглэлийн ажил мэргэжлийн эрэлт тодорхой хувийг эзэлж байна.
- Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөнд оролцогчдод тухайн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчин онцгойлон анхаарал татахуйц өндөр байр суурь эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн тодорхой хэдэн ажил мэргэжлийн ажлын байранд давамгайлж, үүнтэй холбоотой тухайн ажил мэргэжлийн ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлт тогтворгүй байгаа нь хөдөлмөрийн зах зээлийн ерөнхий чиг хандлага болоод удаж байна.

Ажиллах хүчний хомсдолын хувьд сүүлийн 10 жилийн хугацааны дундаж үзүүлэлт нь 21.2 мянга бол олон жилийн ерөнхий төлөв нь өсөх хандлагатай байдаг. Уг үзүүлэлтийн 2017 онд 10.9 мянга болсон нь хамгийн бага түвшин бол 2022 онд 42.7 мянгад хүрсэн нь 10 жилийн хугацааны хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Зураг 32. Ажиллах хүчний хомсдол, /мян. хүн/ 2013-2022 он

2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022

Ажиллах хүчний хомсдол жил ирэх тутам өсөх хандлагтай хэдий ч хомсдолтой ажил мэргэжлийн үзүүлэлтээс харахад дотооддоо бэлтгэдэггүй ажил мэргэжил гэхээсээ илүү ажиллах хүчний тогтворгүй байдалтай холбоотой шилжилт хөдөлгөөн, урсгалаас үүдэлтэй байгаа нь харагддаг.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбаруудын ажиллах хүчний хомсдол нийт ажиллах хүчний хомсдолд өндөр хувийг эзэлсээр байна.

Хүснэгт 30. Хомсдолтой ажил мэргэжил, оноор

2022 оны ажиллах хүчний хомсдол		2021 оны ажиллах хүчний хомсдол	
18СӨ	Ажил мэргэжлийн нэр	18СӨ	Ажил мэргэжлийн нэр
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан
931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	931311	Туслах ажилтан, барилга
225011	Малын эмч	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч
962911	Хаалгач	343412	Тогооч, ерөнхий
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	712314	Шаварчин засалчин, засал чимэглэлийн
142012	Менежер, бөөний худалдааны /дэлгүүрийн/	721214	Гагнуурчин
812127	Операторч, автогрейдерийн	833213	Жолооч, ачааны тэрэгний
832211	Жолооч, машины	523011	Дэлгүүрийн кассчин
343411	Тогооч	933315	Ачигч, агуулахын
122111	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /борлуулалтын/	741111	Цахилгаанчин
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	311513	Механик инженерийн техникч, автомашины
241112	Нягтлан бодогч	541411	Харуул, гэрээт албаны
711515	Мужаан, засварын	711512	Өнгөлгөөний мужаан
933316	Ачигч, дэлгүүрийн	215111	Инженер, цахилгааны
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	911214	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын
215228	Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	222101	Сувилагч, арга зүйч
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	524212	Борлуулагч
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	711511	Барилга угсралтын мужаан
712311	Засалчин, шаварчин	241112	Ахлах нягтлан бодогч
721214	Гагнуурчин	225011	Малын эмч

Ажиллах хүчний хомсдолыг ажил мэргэжлээр харахад энгийн ажил мэргэжлийн хүрэн дэх хомсдол түлхүү хэдий ч сувилагч, нягтлан бодогч, арматурчин, тогооч, зөөгч, жолооч, засалчин, шаварчин зэрэг ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний хомсдол байсаар байна. Нийлүүлэлтийн зөрүү гэхээсээ илүү эдгээр ажил мэргэжлийн ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн буюу эргэлт маш их байгааг давтан хэлэх хэрэгтэй.

Тухайн онд хомсдолтой байсан ажил мэргэжлийн хувьд дараа дараагийн оны ажиллах хүчний эрэлтэд нэрлэгдэх үзэгдэл түгээмэл тохиолддог, энэ зүй тогтол байсаар байна.

ДҮГНЭЛТ

Дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлд 2023 онд 84.6 мянган ажиллах хүчний эрэлт үүсэх нь ажиллах хүчний 6.9 хувийг эзэлж байна. Тэдгээрийн ихэнх нь оны эхний хагаст, үлдсэн нь сүүлийн хагаст бий болох төлөвтэй байна.

Ажиллах хүчний нийт эрэлтэд бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, барилгын салбар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд хамгийн их нөлөөлж байна.

Ажиллах хүчний эрэлт бүс нутгийн хувьд нэлээд ялгаатай байдаг бөгөөд ихэнх хувь нь Улаанбаатар хотод харьяалагдаж, Хангай болон Төвийн бүсэд нийт ажиллах хүчний эрэлтийн тодорхой хувь ноогдож байна.

Энэ удаад ч мөн байнгын болон шинэ ажлын байрны эрэлт ажиллах хүчний эрэлтэд өндөр хувийг эзэлж буй нь эерэг хандлага бөгөөд сүүлийн жилүүдийн нэгэн адил тус бүр 60.0 гаруй болон 80.0 гаруй хувийг бүрдүүлж байна. Гэвч сул ажлын байрыг нөхөх зорилготой ажиллах хүчний эрэлт багагүй хувийг эзэлж байна.

Сүүлийн 12 сарын шинэ ажиллагчдын хүрэн дэх ажлын байрны 55.0 хувийг сул ажлын байр эзэлж байна. Мөн хугацаанд ажлаас гарсан ажиллагчдын 10 хүн тутмын 8 нь өөрийн хүсэлтээр ажлаа орхисон нь сүүлийн жилүүд дэх хамгийн өндөр үзүүлэлттэй боллоо. Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарах тохиолдол огцом өссөн байна.

Өнгөрсөн онд аж ахуйн нэгж байгууллагуудад нийт 40.0 гаруй мянган ажиллах хүчний хомсдол бий болжээ. Энэ нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклын засвар үйлчилгээ, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбаруудад тохиолдож, хамгийн их хувийг эзэлж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлт болон ажиллах хүчний хомсдолын мэдээлэл бусад ажил мэргэжлээр тооцдог үр дүнгүүдээс харахад хэд хэдэн төрлийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчин бүх үзүүлэлтэд байнга нэрлэгдэж, тухайн хэдэн мэргэжлийн хүрэн дэх хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдал нь хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлөхүйц өөрчлөлтийг харуулсаар байна. Энэ удаад мэргэжлийн боловсрол болон дээд боловсролын ажил мэргэжлүүд түлхүү нэрлэгдсэн бөгөөд англи хэлний багш, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, бөөний худалдааны менежер гэх ажил мэргэжил эрэлттэй ангилалд шинээр дурьдагдсан байна.

Энэ жил томоохон ажил олгогчдын хүрэн дэх ажиллах хүчний хөдөлгөөн багасах төлөв ажиглагдсан. Дунд болон жижиг аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд ажиллах хүчний шилжилт, ажиллагчдын хөдөлгөөн маш өндөр байсаар байна.

САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Бид энэхүү судалгааны дүнд үндэслэн дараах зөвлөмжийг хүргэж байна.

- Нийгэм, эдийн засгийн хувьд ковид, цар тахлын нөлөө бүрэн арилж, дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл эргэн сэргэсэн нь энэ удаагийн ажиллах хүчний эрэлтийн мэдээллээс харагдаж байна. Гэвч шинэ ажлын байр бий болохоос илүүтэй одоо байгаа сул орон тоог нөхөх ажиллах хүчний эрэлт багагүй хувийг эзэлж байгаа нь хэвээр бөгөөд энэ нь ажлын байрыг хадгалах, шинээр бий болгохыг дэмжих бизнесийн таатай орчин шаардлагатай байгааг харуулж байна.
- Эрэлттэй байхаар тодорхойлогдсон, ажил мэргэжлийн нийлүүлэлтэд анхаарах, хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, шийдвэрийг чиглүүлэх шаардлагатай байна. Тухайлбал залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих “Оролцоо” төслийн зорилго, үйл ажиллагааг уялдуулан хэрэгжүүлэх;
- Ажиллах хүчний салбарын дотоод болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их, сул ажлын байрыг нөхөх ажиллах хүчний эрэлт /1aБог !игп- оуөг/ өндөр хэвээр байгааг анхаарч, мөн иргэдийн ажил хөдөлмөр эрхлэх хүсэл сонирхол улам бүр буурч байгааг харгалзан энэ чиглэлд бодит арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;
- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр, үйл ажиллагааны хүрээнд явагддаг сургалтын арга хэмжээг эрэлттэй байхаар тодорхойлогддог, ойрын ирээдүйд эрэлт өсөж буй ажил мэргэжлийн нийлүүлэлтэд чиглүүлэх, төгсөгчдийг ажиллах хүчний эрэлттэй байгаа ААНБ-уудад зуучлах, холбох шийдлийг бий болгох;
- УБ хотод ажиллах хүчний эрэлт төвлөрч байгаад анхаарч, ажил хайж байгаа иргэдэд чиглэсэн ХЗЗ-ийн мэдээлэл, тэдний ХЗЗ дэх боломжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөртэй байх, эсрэгээрээ нийслэлээс гадна буюу бүс нутагт хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, ажлын байр бий болгохыг дэмжих нь зүйтэй байна.
- Цаашид хөдөлмөрийн зах зээлийн урт хугацааны чиг хандлагыг тодорхойлох, таамаглал бий болгох, хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлж буй хүчин зүйлс, тэдгээрийн хоорондын хамаарлыг судлахад анхаарах хэрэгтэй байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай” хууль, 1995 он
2. “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай” хууль, 2011 он
3. “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай 2022-2023 оны хөтөлбөр”, Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн тогтоол, 2022 он
4. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал, Үндэсний статистикийн хороо, 2019 он
5. Ажиллах хүчний судалгааны тайлан, Үндэсний статистикийн хороо, 2021 оны IV улирал Нийгмийн даатгалын хамрагдалт, тэтгэвэр, тэтгэмж авагчдын сарын мэдээ, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар
6. Ажил хайгч иргэний хөдөлгөөний сарын мэдээ, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
7. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэний хөдөлгөөний сарын мэдээ, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
8. Ажлын байрны захиалга, ажилд зуучлагдсан иргэдийн мэдээ, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
9. Хөдөлмөрийн зах зээлийн тойм 2021 оны III улирал, 2021 он
10. Цалин хөлсний бүтцийн судалгаа, 2021 он

АШИГЛАСАН ЦАХИМ ХУУДАС

1. www.legalinfo.mn
2. www.nso.mn
3. www.1212.mn
4. www.mlsp.gov.mn/sp-dictionary
5. www.ndaatgal.mn/v1/
6. www.hudulmur-halamj.gov.mn